

Informatīvais ziņojums

“Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2020.gadā”

KOPSAVILKUMS

1. Informatīvais ziņojums “Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2020.gadā” (turpmāk Ziņojums) sniedz pārskatu par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās (turpmāk Pārstāvis) paveikto 2020.gadā, pārstāvot Latvijas intereses starptautiski Eiropas Cilvēktiesību tiesā (turpmāk Tiesa) un Apvienoto Nāciju Organizācijā (turpmāk ANO), kā arī veicinot izpratni un zināšanas par cilvēktiesībām nacionālā līmenī. Ziņojuma A daļā ir ietverta informācija par Pārstāvja darbu 2020.gadā, tajā skaitā statistikas dati par Tiesā iesniegtajām sūdzībām, kur valsts-atbildētāja ir Latvija. Savukārt Ziņojuma B daļā ietverts pārskats par Tiesas judikatūras attīstību 2020.gadā pasludinātajos Tiesas nolēmumos Latvijas lietās. Ziņojumam ir pievienots pielikums, kurā ietverts plašāks apskats par katru 2020.gadā pieņemto Tiesas nolēmumu Latvijas lietās.
2. Salīdzinājumā ar 2018. un 2019.gadu, ievērojami pieaudzis gan Tiesā izlemto Latvijas lietu skaits, gan Latvijai apsvērumu sniegšanai nosūtīto lietu skaits. Ja 2018.gadā Tiesa pasludināja 7 nolēmumus Latvijas lietās, 2019.gadā – 9 nolēmumus, tad 2020.gadā Tiesa Latvijas lietās pasludināja 15 nolēmumus. 8 nolēmumos Tiesa konstatēja viena vai vairāku Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (turpmāk Konvencija) garantēto tiesību pārkāpumu, kopumā piešķirot iesniedzējiem kompensācijas 25 885,35 eiro apmērā. Vienā lietā Tiesa pieņēma lēmumu, apstiprinot valdības iesniegto vienpusējo deklarāciju. 6 nolēmumos Tiesa secināja, ka sūdzības nav pieņemamas izskatīšanai pēc būtības. 2020.gadā Latvijai valdības apsvērumu sniegšanai Tiesa nosūtīja 22 jaunas lietas (2018.gadā – 10 jaunas lietas; 2019.gadā – 12 jaunas lietas), un vienā lietā Latvija iesaistījās trešās puses statusā. 2020.gadā Latvija pirmo reizi vērsās Tiesā ar starpvalstu sūdzību, kuru pēc Latvijas lūguma Tiesa vēlāk svītvoja no izskatāmo lietu saraksta, jo strīds starp pusēm bija atrisināts.
3. Līdzīgi kā 2019.gadā, arī 2020.gadā ievērojams darba apjoms veltīts Latvijas interešu pārstāvībai ANO ietvaros. 2020.gada februārī ANO Sieviešu diskriminācijas izskaušanas komiteja izskatīja Latvijas kārtējo ziņojumu par 1979.gada Konvencijas par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu (turpmāk CEDAW) izpildi 2005.-2017.gadā. Paralēli darbam pie ziņojumiem 2020.gadā Latvija sniedza savus papildu apsvērumus 2 ANO Cilvēktiesību komitejā izskatāmajās lietās un saņēma 1 jaunu lietu. 2020.gada nogalē ANO Cilvēktiesību komitejā izskatīšanā bija 8 lietas, kurās iesniedzēji sūdzējās par vienu vai vairākiem 1966.gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (turpmāk ICCPR) pantu iespējamiem pārkāpumiem Latvijā.
4. Covid-19 pandēmijas ierobežošanai pieņemto pasākumu dēļ Latvija informēja Eiropas Padomi (turpmāk EP) un ANO par atkāpšanos no atsevišķu starptautisko saistību cilvēktiesību jomā izpildes. Atbilstoši Konvencijas 15.pantam un ICCPR 4.pantam 2020.gada martā Latvija iesniedza notas par atkāpšanos no Konvencijas 8.panta (tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību), 11.panta (pulcēšanās brīvība), 1.protokola 2.panta (tiesības uz izglītību) un 4.protokola 2.panta (pārvietošanās brīvība), kā arī ICCPR 12.panta (pārvietošanās brīvība), 17.panta (tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību) un 21.panta (pulcēšanās brīvība). Līdz ar ierobežojumu pakāpenisku atcelšanu atkāpes tika atsauktas, bet 2020.gada 31.decembrī Latvija atkārtoti iesniedza atkāpi no Konvencijas 11.panta un ICCPR 21.panta. Līdz ar ārkārtējās situācijas atcelšanu arī šīs atkāpes ir atsauktas.

IEVADS

5. Pārstāvja funkcijas un tiesības nosaka Ministru kabineta 2017.gada 7.marta noteikumi Nr.121 “Pārstāvības kārtība starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās” (turpmāk Noteikumi). Pārstāvja darbu pārrauga ārlietu ministrs. Šis ziņojums ir sagatavots, pamatojoties uz Noteikumu 8.punktu, kas noteic, ka Pārstāvis ne retāk kā reizi gadā sniedz Ministru kabinetam pārskatu par savu darbu.
6. Atbilstoši Noteikumiem Pārstāvja darbības virzieni ir šādi:
 - a) Latvijas valsts interešu pārstāvība Tiesā, tajā skaitā Tiesas nolēmumu izpildes gaitā¹;
 - b) Latvijas valsts interešu pārstāvība ANO individuālo sūdzību izskatīšanas procesā²;
 - c) Nacionālo ziņojumu sagatavošana par Noteikumos minēto ANO konvenciju cilvēktiesību jomā izpildi Latvijā un dalība nacionālo ziņojumu izskatīšanā.³
7. Papildus Noteikumos uzskaitītajām funkcijām, Pārstāvis sadarbojas ar citām Ārlietu ministrijas struktūrvienībām un valsts iestādēm, Saeimu, tiesām, sagatavojot viedokļus, atzinumus un analītiskus pārskatus par dažādiem jautājumiem, kas saistīti ar cilvēktiesībām. Tāpat Pārstāvis sniedz atzinumus par valsts iestāžu izstrādātajiem tiesību aktu projektiem un piedalās darba grupās un starpinstitūciju sanāksmēs. Šāda veida sadarbība ne tikai vairo valsts iestāžu izpratni par cilvēktiesību nozīmi un saturu, bet arī veicina to aizsardzību un ievērošanu. Turklāt šāda sadarbība pilnveido institūciju un personu izpratni par Tiesas judikatūru, rezultātā veicinot kvalitatīvāku un Latvijas starptautiskajām saistībām atbilstošu tiesību aktu projektu izstrādi un nacionālo tiesību normu atbilstošu interpretāciju un piemērošanu. Pārstāvis iesaistās arī sabiedrības informēšanas pasākumos par aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem, tajā skaitā savas kompetences ietvaros sniedzot atbildes uz privātpersonu iesniegumiem.
8. Īstenojot savas funkcijas, Pārstāvim ir tiesības saņemt nepieciešamos dokumentus, paskaidrojumus, viedokli, vērtējumu statistikas datus un citu informāciju no atbildīgajām institūcijām.⁴
9. Pārstāvja funkciju īstenošanu nodrošina Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās birojs (turpmāk Birojs). Birojs ir Ārlietu ministrijas struktūrvienība, un, neskaitot Pārstāvi, 2020.gadā Birojā strādāja četras amatpersonas.

¹ Noteikumu 10.punkts.

² Noteikumu 11.punkts.

³ Noteikumu 12.punkts.

⁴ Noteikumu 13.punkts.

A. DAĻA

INFORMATĪVS PĀRSKATS PAR PĀRSTĀVJA DARBU

I. PĀRSTĀVĪBA TIESĀ

10. Īstenojot Latvijas valsts interešu pārstāvību Tiesā, Pārstāvim ir jāveic šādi uzdevumi:

- a) Tiesas noteiktajos termiņos, pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, jā sagatavo un jā iesniedz Tiesā valdības sākotnējā pārstāvības pozīcija un turamākie paskaidrojumi angļu vai franču valodā; jā iesniedz viedoklis par taisnīgas atlīdzības prasībām; jā sagatavo, jā iesniedz cita Tiesas pieprasītā informācija un jā piedalās Tiesas sēdēs, ja lieta tiek izskatīta mutvārdu procesā; ja tas nepieciešams Latvijas interešu vai Latvijas valstspiederīgo īpašu interešu aizstāvībai, pēc Ministru kabineta lēmuma jāiesaistās lietā trešās puses statusā;
- b) Jā sagatavo un jā iesniedz Ministru kabinetam informatīvais ziņojums par ieteicamo valdības nostāju gadījumos, kad lietā ir jāpieņem lēmums par mierizlīgumu vai vienpusējo deklarāciju; kad Tiesa lietā nozīmējusi tiesas sēdi lietas izskatīšanai mutvārdu procesā; kad Tiesa lietā pieņēmusi nolēmumu, kurā konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums Latvijā; kad jāpieņem lēmums par Tiesas sprieduma iespējamo pārsūdzēšanu Lielajā palātā; kad jāpieņem lēmums par iestāšanos lietā trešās puses statusā;
- c) Tiesas nolēmumu izpildes gaitā jānodrošina Tiesas nolēmumu tulkošana latviešu valodā, publicēšana un izplatīšana; jāiesaka un jākoordinē pasākumi Tiesas nolēmumu izpildei gan individuāla rakstura (kompensācijas izmaksa un tiesību aizskārums rezultātā nodarītā kaitējuma vai zaudējumu novēršana), gan vispārēja rakstura (pasākumi, lai līdzīgi pārkāpumi neatkārtotos nākotnē) pasākumi; jā sagatavo informācija par nolēmumu izpildi angļu valodā iesniegšanai Eiropas Padomes Ministru komitejā.

I.1. BIROJA LIETVEDĪBĀ ESOŠĀS LIETAS

11. 2020.gada 31.decembrī Biroja lietvedībā bija 51 lieta⁵, kurā abas puses ir lūgtas sniegt savus apsvērumus vai tos jau ir iesniegušas, bet Tiesa vēl nav pieņēmusi galīgo nolēmumu vai šis nolēmums vēl nav stājies spēkā. Gada laikā tiesvedībā esošo lietu skaits ir nedaudz palielinājies (2019.gada 31.decembrī Biroja lietvedībā bija 45 lietas, savukārt 2018.gada 31.decembrī – 37 lietas).
12. Laika posmā no Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā 1997.gada 27.jūnijā līdz 2020.gada 31.decembrim Tiesa ir lūgusi Latviju sniegt savus apsvērumus kopumā 396 lietās, no kurām 22 tika saņemtas 2020.gadā.⁶ No šīm lietām 13 lietas valdības apsvērumu sniegšanai nosūtītas vienkāršotā kārtībā, jo tās skar jautājumus, par kuriem Tiesai ir izveidojusies stabila judikatūra. Atbilstoši šai kārtībai Tiesa negatavo faktu izklāstu, jo šis pienākums gulstas uz valsti-

⁵ Tostarp divas lietas, kurās Latvija iesaistījies trešās puses statusā, un viena, kurā Latvijai vēl jāpieņem lēmums par iesaistīšanos trešās puses statusā.

⁶ *Tučs pret Latviju, Siņicins pret Latviju, Maļinovskis pret Latviju, Grīnbergs pret Latviju, Poļakovs pret Latviju, Jurgileviča pret Latviju, Bluks-Savickis pret Latviju, Kotoviča pret Latviju, Maksimovs pret Latviju, Ivanovs pret Latviju, Lazdiņš pret Latviju, Lapsa pret Latviju, Rutule pret Latviju, Rjabiņins un citi pret Latviju, N.B. pret Latviju, Krieviņa pret Latviju, Duarte Agostinho un citi pret Portugāli un 33 citām valstīm, Petrakeviča pret Latviju, Volgins pret Latviju, Tukacinskis pret Latviju, Grante pret Latviju un Kuļeševičs pret Latviju.*

atbildētāju.⁷ Papildus 2017.gadā izveidotajai vienkāršotajai kārtībai, kopš 2019.gada sākuma Tiesa ir ieviesusi sūdzību izskatīšanas kārtību, kuras ietvaros puses vispirms tiek aicinātas apsvērt mierizlīguma noslēgšanas iespēju. Pirmais lietas izskatīšanas posms ir bezstrīdus fāze (*non-contentious phase*), kas ilgst aptuveni 12 nedēļas. Savukārt, ja mierizlīgums netiek noslēgts, otrā posma ietvaros puses sniedz apsvērumus par sūdzību pieņemamību izskatīšanai un būtību. Šī sūdzību izskatīšanas kārtība tika piemērota visām Latvijas valdībai 2020.gadā nosūtītajām 22 lietām. Vienlaikus jānorāda, ka arī 2020.gadā Tiesa līdzīga rakstura sūdzības valstij-atbildētājiem nosūta vienlaikus vai apvieno tās vienā lietā.

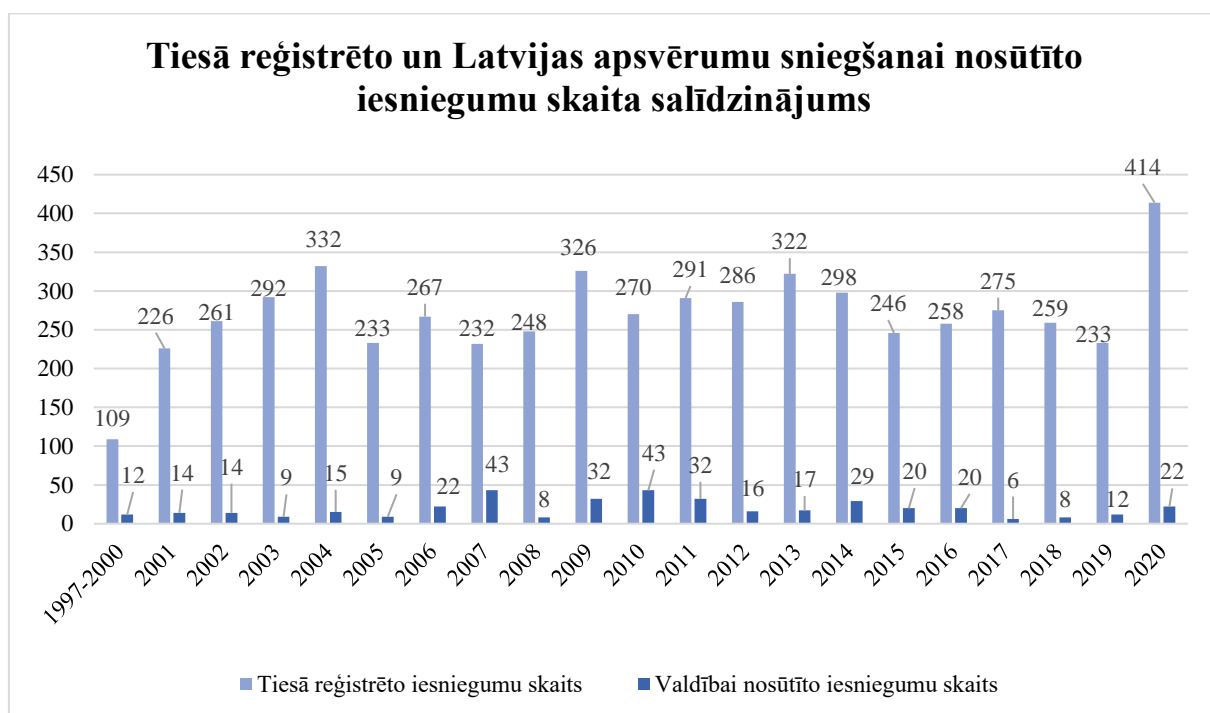
13. 2020.gadā Pārstāvis sniedza valdības apsvērumus, turpmākos apsvērumus, apsvērumus par taisnīgu atlīdzību vai sagatavoja Tiesas pieprasīto papildu informāciju kopumā 16 lietās,⁸ no kurām vienā Latvija bija valsts-iesniedzēja un vienā – trešās puses statusā.
14. 2020.gadā saņemtajās jaunajās lietās lielāko īpatsvaru veido sūdzības par tiesību uz īpašumu (Konvencijas 1.protokola 1.pants) un tiesību uz privātās, ģimenes dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību (Konvencijas 8.pants) iespējamiem pārkāpumiem. Salīdzinājumā ar 2019.gadu, 2020.gadā ir saņemta tikai viena sūdzība par tiesvedības ilgumu (Konvencijas 6.pants), tomēr nedaudz pieaudzis ir tādu sūdzību skaits, kas skar tiesību uz taisnīgu tiesu tvērumā ietilpstošās pušu procesuālās tiesības. 2020.gadā Latvijai apsvērumu sniegšanai nosūtītas arī sūdzības par sodīšanas nepieļaujamības bez likuma principa (Konvencijas 7.pants) iespējamu pārkāpumu saistībā ar personas sodīšanu par dalību ārvalstī notiekošā bruņotā konfliktā noziedzīgas organizācijas sastāvā un iespējamu tiesību uz dzīvību (Konvencijas 2.pants) procesuālā aspekta pārkāpumu saistībā ar iesniedzējas bērna nāvi, kas iestājās dažas stundas pēc dzemdībām, un nāves apstākļu izmeklēšanu.
15. Vienlaikus jāuzsver, ka Latvijas valdībai tās apsvērumu sniegšanai tiek nosūtīta proporcionāli neliela daļa no Tiesā iesniegtajām sūdzībām, jo vairums sūdzību tiek noraidītas procesuālu apsvērumu dēļ, valdībai apsvērumus nemaz nelūdzot. Šajā saistībā jāatgādina, ka sūdzības pēc to sākotnējās izvērtēšanas var tikt nodotas Tiesai trīs dažādos sastāvos – viena tiesneša sastāvā tiek noraidītas tikai acīmredzami nepamatotas sūdzības, komiteja trīs tiesnešu sastāvā vienbalsīgi izlemj lietas par jautājumiem, kuros jau ir labi iedibināta Tiesas judikatūra, savukārt palātā septiņu tiesnešu sastāvā tiek izskatītas visas pārējās lietas, kā arī lietas, kuras komiteja nevar izlemt vienbalsīgi. Izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā 17 tiesnešu sastāvā tiek nodotas lietas, kas skar no Konvencijas viedokļa nozīmīgus vai līdz šim Tiesā nevērtētus jautājumus.
16. Saskaņā ar Tiesas apkopotajiem statistikas datiem 2020.gadā no jau reģistrētajām lietām, tajā skaitā iepriekšējos gados, Tiesa tālākai virzībai – izlemšanai vienam tiesnesim, trīs tiesnešu komitejai vai septiņu tiesnešu palātai nodeva 414 lietas ar sūdzībām par iespējamiem Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumiem Latvijā. Savukārt ar lēmumu Tiesa 2020.gadā noraidījusi 230 sūdzības, tajā skaitā arī lietās, kas jau bija nosūtītas valdībai apsvērumu sniegšanai.

⁷ 2017.gadā Tiesā tika ieviesta vienkāršota kārtība (*immediate simplified procedure*), kādā sūdzības tiek nosūtītas valdībai viedokļa sniegšanai. Proti, lietās, kurās sūdzības skar jau iepriekš Tiesā izskatītus jautājumus, Tiesa vairs negatavo lietas faktu izklāstu, tā vietā valstij-atbildētājiem tiek pārsūtīta iesniedzēja sniegtā informācija kopā ar Tiesas jautājumiem, tādēļ faktu izklāsta sagatavošana gulstas uz valsti-atbildētāju.

⁸ *M.A. un citi pret Latviju, D. pret Latviju, M.D. pret Latviju, Šteina pret Latviju, Latvija pret Dāniju, Rimšēvičs pret Latviju, Liepiņš pret Latviju, Lembergs pret Latviju, Rimšēvičs pret Latviju (Nr.2), Konoplianko pret Latviju, Gaponenko pret Latviju, Siņicins pret Latviju, Bērziņš un citi pret Latviju, Tučs pret Latviju un Grīnbergs pret Latviju*, kā arī Latvijas apsvērumi trešās puses statusā lietā *Mihailovs pret Lietuvu*.

17. 2021.gada 1.janvārī Tiesā izskatīšanu kopumā gaidīja 430 lietas ar sūdzībām par Konvencijas vai tās protokolu iespējamiem pārkāpumiem Latvijā, no kurām 43 lietas vēl nebija nodotas tālākai izskatīšanai, jo tajās nebija saņemtas aizpildītas iesnieguma formas. No atlikušajām 387 lietām 63 lietas jeb aptuveni 16 % (2018.gadā – 29%, 2019.gadā – 36%) tika nodotas izskatīšanai vienam tiesnesim; 238 lietas jeb aptuveni 61,% tika nodotas izskatīšanai Tiesas komitejai trīs tiesnešu sastāvā, tādējādi iezīmējot nozīmīgu pavērsienu Latvijas lietu izskatīšanā, jo līdz šim komiteja izskatīja salīdzinoši nelielu Latvijas lietu daļu (2018.gadā – 24%; 2019.gadā – 27%). Izskatīšanai palātā septiņu tiesnešu sastāvā tika nodotas 85 lietas jeb aptuveni 22% lietu (2018.gadā – 47%, bet 2019.gadā – 37%). 2020.gadā lieta *Savickis un citi pret Latviju* tika nodota izskatīšanai Tiesas Lielajai palātai, kura to 2021.gada 26.maijā izskatīja 17 tiesnešu sastāvā.⁹
18. Tiesā reģistrēto un valdībai nosūtīto iesniegumu skaita salīdzinājums ir attēlots diagrammā Nr.1.

Diagramma Nr.1

1.2. TIESAS PIEŅEMTIE NOLĒMUMI

19. Izlemjot Tiesā iesniegtās sūdzības, Tiesa pieņem spriedumu vai lēmumu. Lēmumi un spriedumi, kurus Tiesa pieņēmusi trīs tiesnešu komitejas vai Lielās palātas sastāvā, stājas spēkā to pasludināšanas dienā. Savukārt Tiesas palātas septiņu tiesnešu sastāvā pieņemtie spriedumi stājas spēkā trīs mēnešus pēc pasludināšanas, ja neviena no pusēm nelūdz lietas atkārtotu izskatīšanu Tiesas Lielajā palātā vai pēc šāda lūguma noraidīšanas. Lai gan bieži Tiesas lēmumiem netiek piešķirta pietiekama uzmanība, arī tie veido Tiesas judikatūru, turklāt pietiekami apjomīgu un svarīgu. Tādēļ šī ziņojuma B daļā tiek analizēti visi Tiesas 2020.gadā pasludinātie nolēmumi Latvijas lietās – gan spriedumi, gan lēmumi.

⁹ https://www.echr.coe.int/Documents/CP_Latvia_ENG.pdf.

20. Kopš Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā līdz 2020.gada 31.decembrim Tiesa kopumā ir pasludinājusi 355 nolēmumus Latvijas lietās.¹⁰ Lielākā daļa jeb 159 nolēmumi ir lēmumi¹¹, ar kuriem sūdzības noraidītas kā nepieņemamas tālākai izskatīšanai vai ar kuriem lietas tikušas svītrotas no Tiesā izskatāmo lietu saraksta, jo iesniedzēji nevēlējās uzturēt savu sūdzību, vai ar kuriem atzīts, ka lieta tika atrisināta nacionālajā līmenī. Tiesa ir pasludinājusi arī 51 lēmumu, apstiprinot mierizlīgumu vai valdības iesniegto vienpusējo deklarāciju. No kopumā Tiesas pasludinātajiem 145 spriedumiem,¹² 28 lietās nav konstatēts neviens Konvencijas vai tās protokolu pantu pārkāpums.
21. Tādējādi secināms, ka 2020.gada nogalē joprojām nedaudz vairāk ir to nolēmumu, kuros nav konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums (no 355 nolēmumiem 187 ir lēmumi par sūdzību noraidīšanu un spriedumi, kuros pārkāpumi nav konstatēti). Savukārt viens vai vairāki Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumi ir konstatēti vai atzīti kopumā ar 178 nolēmumiem.
22. 2020.gadā Tiesa Latvijas lietās kopumā ir pasludinājusi 15 nolēmumus: 5 lēmumus par sūdzību nepieņemšanu izskatīšanai pēc būtības,¹³ 1 lēmumu, ar kuru apstiprināta valdības iesniegtā vienpusējā deklarācija,¹⁴ kā arī 9 spriedumus, no kuriem 8 konstatēts vismaz viens Konvencijas vai tās protokolos garantēto tiesību pārkāpums.¹⁵ Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, 2020.gadā pasludināto Tiesas nolēmumu skaits Latvijas lietās ir pieaudzis (2019.gadā – 9 nolēmumi, bet 2018.gadā – 7 nolēmumi). 2020.gadā Tiesa pieņēma arī lēmumu Latvijas iesniegtajā starpvalstu lietā, jo strīds bija atrisināts.¹⁶
23. Jāatgādina, ka vienā iesniegumā persona var būt izteikusi sūdzības par vairāku Konvencijā un tās protokolos garantēto tiesību pārkāpumiem un ka Tiesa vērtē katras sūdzības pieņemamību izskatīšanai pēc būtības. Tas savukārt nozīmē, ka Tiesas secinājumi par vienā iesniegumā iekļauto sūdzību pieņemamību var būt dažādi, jo Tiesa var atzīt sūdzību par nepieņemamu, neizpildoties kaut vai vienam no Konvencija 35.pantā iekļautajiem pieņemamības kritērijiem. 2020.gadā Tiesas pieņemtajos 5 lēmumos Latvijas lietās, ar kuriem iesniedzēju sūdzības noraidītas, Tiesa šādu lēmumu pieņēmusi dažādu apsvērumu dēļ. Piemēram, lietās *Brodele pret Latviju* un *Ivļevs pret Latviju* Tiesa konstatēja, ka iesniedzēji nebija atbildējuši uz Tiesas norādēm sniegt savus apsvērumus, tādēļ secināja, ka iesniedzēji bija zaudējuši interesi par savām sūdzībām un nevēlas tās uzturēt, tādēļ Tiesa tās svītroja no izskatāmo lietu saraksta. Savukārt lietā *Kraujas HES pret Latviju* Tiesa secināja, ka iesniedzēja sūdzība par iespējamu tiesību uz īpašumu pārkāpumu saistībā ar liegumu būvēt hidroelektrostaciju mikrolieguma teritorijā neietilpa Konvencijas 1.protokola 1.panta tvērumā, jo iesniedzējs nebija saņēmis būvatļauju, tādēļ Konvencijas 1.protokola 1.panta izpratnē nevarēja leģitīmi paļauties, ka tiesības uz īpašumu tiks īstenotas. 2020.gadā Tiesa arī pirmo reizi Latvijas lietā lēma sūdzību noraidīt, jo Tiesas ieskatā sūdzības iesniedzējs nebija cietis būtisku kaitējumu¹⁷ Īpaši jāuzsver, ka lietā *Guravska pret Latviju* Tiesa pirmoreiz noraidīja sūdzību par civilprocesa ilgumu, jo iesniedzēja nebija izsmēlusī visus nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus – vērsusies vispārējās jurisdikcijas tiesā

¹⁰ Ieskaitot tās lietas, par kurām Tiesa nav lūgusi Latvijas valdības apsvērumus.

¹¹ Ieskaitot tās lietas, par kurām Tiesa nav lūgusi Latvijas valdības apsvērumus.

¹² Ieskaitot spriedumus, kas 2020.gada 31.decembrī vēl nav stājušies spēkā.

¹³ Lēmumi lietās: *Brodele pret Latviju*, *Ivļevs pret Latviju*, *Guravska pret Latviju*, *Sergets pret Latviju*, *Kraujas HES pret Latviju*.

¹⁴ Lēmums lietā *M.D. pret Latviju*.

¹⁵ Spriedumi lietās: *Vinks un Ribicka pret Latviju*, *Klopčovs pret Latviju*, *Zelčs pret Latviju*, *Sļadzevskis pret Latviju*, *Rodina pret Latviju*, *Močuļskis pret Latviju*, *Dupate pret Latviju*, *Markus pret Latviju* un *Zirnīte pret Latviju*.

¹⁶ Lēmums lietā *Latvija pret Dāniju*. Latvijas valdība informēja Tiesu, ka iesnieguma pamatā esošais strīds ir atrisināts, jo Kristīne Misāne tika nogādāta Latvijā.

¹⁷ Lēmums lietā *Sergets pret Latviju*, plašāku informāciju skatīt ziņojuma B.daļā.

ar pieteikumu par kompensācijas piešķiršanu par ieilgušu civilprocesu, atsaucoties uz Satversmes 92.pantu.

24. Ņemot vērā, ka salīdzinājumā ar 2018. un 2019.gadu ir pieaudzis Tiesas spriedumu skaits, kuros konstatēti Konvencijas pārkāpumi, 2020.gadā ir palielinājies arī Tiesas piešķirto kompensāciju kopējais apmērs. 2018.gadā Tiesa atlīdzībās piešķīrusi 2 700 eiro, 2019.gadā – 11 762,30 eiro, bet 2020.gadā – 29 035,35 eiro¹⁸. Vislielāko kaitējuma kompensāciju Tiesa šogad piešķīrusi par tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību pārkāpumiem. Tā lietā *Rodina pret Latviju* Tiesa iesniedzējai piešķīra 6 500 eiro kompensāciju par morālo kaitējumu, bet lietā *Dupate pret Latviju* – 7 000 eiro. Savukārt lietā *Zelčs pret Latviju* Tiesa secināja, ka pārkāpuma konstatēšana pati par sevi ir pietiekams atlīdzinājums konstatētajam pārkāpumam. Kopumā kopš Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā līdz 2020.gada 31.decembrim Tiesa kompensācijās piešķīrusi 2 142 824 eiro. Tabulā Nr.1 redzama 2020.gadā kopējā Tiesas piespriesto kompensāciju summa par konstatētajiem pārkāpumiem salīdzinājumā ar iesniedzēju pieprasīto summu. Secināms, ka Tiesas piespriestās kompensācijas arī 2020.gadā ir veidojušas nelielu daļu no iesniedzēju pieprasītajām kompensācijām. 2020.gadā Tiesas piešķirtās kompensācijas veido aptuveni 2,1% no iesniedzēju pieprasītās kompensāciju summas.

Tabula Nr.1

Lieta	Iesniedzēju pieprasītās kompensācijas			Tiesas piešķirtās kompensācijas apmērs		
	Par kaitējumu	Par zaudējumiem	Tiesāšanās izdevumi	Par kaitējumu	Par zaudējumiem	Tiesāšanās izdevumi
<i>Vinks un Ribicka pret Latviju</i>	60 000 EUR	3 000 EUR	-	3 000 EUR	-	-
<i>Klopčovs pret Latviju</i>	pēc Tiesas ieskatiem	-	1 669,39 EUR	1 000 EUR	-	-
<i>Zelčs pret Latviju</i>	18 000 EUR	1 815,63 EUR	-	-	-	-
<i>Rodina pret Latviju</i>	35 713, 57 EUR	-	5 988, 37 EUR	6 500 EUR	-	3 800 EUR
<i>M.D. pret Latviju</i>	-	-	-	3 150 EUR	-	-
<i>Šladzevskis pret Latviju</i>	1 223 690,36 EUR		6 643,54 EUR	1 000 EUR	-	53,35 EUR
<i>Markus pret Latviju</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Dupate pret Latviju</i>	9 114 EUR	-	532 EUR	7 000 EUR	-	532 EUR
<i>Močuļskis pret Latviju</i>	5 000 EUR	-	-	3 000 EUR	-	-
Kopā	1 371 166, 86 EUR			29 035,35 EUR		

25. 2020.gadā Tiesas pasludinātajos spriedumos Latvijas lietās visbiežāk vērtētas sūdzības par Konvencijas 8.panta iespējamiem pārkāpumiem, tajā skaitā sniedzot vērtējumu par nacionālo tiesu pienākumiem, līdzsvarojot vārda un izteiksmes brīvību iepretim personas tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību, par nepieciešamajiem tiesību aizsardzības līdzekļiem gadījumos, kad kratīšana un izņemšana tiek veikta zvērīnāta advokāta prakses vietā. 4 spriedumos Tiesa vērtēja sūdzības par iespējamiem Konvencijas 6.panta pārkāpumiem dažādos aspektos – procesa ilgums, procesuālais taisnīgums, tiesības iztaujāt lieciniekus, kā arī tiesības uz aizstāvi, 2 lietās atzīstot, ka ir pieļauts tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums saistībā ar procesa ilgumu. 2 spriedumos Tiesa vērtēja sūdzības par Konvencijas 1.protokola 1.panta iespējamiem pārkāpumiem un normas par obligāto papildsodu – mantas konfiskāciju – kolīziju ar valsts pienākumu ikkatrā situācijā nodrošināt individuālu izvērtējumu, lai lemtu par iejaukšanās personas tiesībās nepieciešamību un samērīgumu 2020.gadā Tiesa vērtēja arī sūdzības par

¹⁸ Spriedums lietā *Dupate pret Latviju* pasludināts 2020.gada 19.novembrī un vēl nav stājies spēkā, tādēļ piešķirtā kompensācija vēl nav izmaksāta.

Konvencijas 5.pantā garantētajām tiesībām uz brīvību un drošību, konstatējot pārkāpumu lietā *Zelčs pret Latviju* (plašāku informāciju par 2020.gadā pasludinātajiem Tiesas nolēmumiem skatīt Ziņojuma B. daļā un pielikumā).

26. Par katru Tiesas pieņemto spriedumu, kurā tiek konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums, Pārstāvis gatavo informatīvo ziņojumu Ministru kabinetam, kurā sniegts īss pārskats par lietas faktiem, tās virzību Tiesā, Tiesas izdarītajiem secinājumiem un identificētajām problēmām. Tāpat savos ziņojumos Ministru kabinetam Pārstāvis iekļauj priekšlikumus par nepieciešamajiem pasākumiem sprieduma izpildei un līdzīgu pārkāpumu nepieļaušanai nākotnē. Šie priekšlikumi var ietvert nepieciešamību izdarīt grozījumus normatīvajā regulējumā, izmaiņas pastāvošajā praksē vai tiesu judikatūrā un citus pasākumus. Par katru Tiesas pieņemto nolēmumu Pārstāvis gatavo informatīvu apkopojumu, kurš tiek publicēts Ārlietu ministrijas un Augstākās tiesas tiešsaistes vietnēs, tādējādi informējot sabiedrību par Tiesas judikatūras attīstību Latvijas lietās, Tiesas vērtējumu un secinājumiem.
27. Tabulā Nr.2 apkopota informācija par Tiesas pieņemto spriedumu un lēmumu skaitu laika posmā no 2013. līdz 2020.gadam.¹⁹

Tabula Nr.2

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Spriedumu skaits kopā	10	19	7	16	14	3	4	9
Tajā skaitā spriedumi, kuros konstatēti pārkāpumi	10	16	6	9	12	1	4	8
Tajā skaitā spriedumi, kuros nav konstatēti pārkāpumi	0	2	1	8	2	2	0	1
Lēmumi, ar kuriem sūdzības noraidītas pēc valdības apsvērumu saņemšanas (t.sk., ja iesniedzēji vairs nevēlas uzturēt savu sūdzību)	14	14	12	9	8	3	3	5
Lēmumi, ar kuriem apstiprināti mierizlīgumi, vienpusējās deklarācijas	0	0	6	1	2	0	0	1
Nolēmumu skaits kopā	24	33	25	26	24	6	7	15

28. Plašāka informācija par Tiesas 2020.gadā pasludinātajiem nolēmumiem sniegta Ziņojuma pielikumā.

1.3. TIESAS NOLĒMUMU IZPILDE

29. Pēc Tiesas nolēmuma spēkā stāšanās tā izpildes uzraudzība tiek nodota EP Ministru komitejai, kuras uzdevums ir vērtēt, vai nacionālajā līmenī veiktie pasākumi Tiesas nolēmumā identificēto problēmu novēršanai ir atbilstoši un pietiekami. Tiesas nolēmumu izpildes gaitā Pārstāvis sniedz informāciju par individuāla rakstura pasākumiem nolēmuma izpildei, piemēram, Tiesas piešķirtās atlīdzības samaksu vai tiesvedības atjaunošanu nacionālā līmenī, un vispārēja rakstura pasākumiem, piemēram, grozījumiem normatīvajā regulējumā, pastāvošās prakses vai judikatūras maiņu, pasākumiem. Informāciju par veiktajiem pasākumiem Pārstāvis sniedz rīcības ziņojumā vai rīcības plānā, kas 6 mēnešu laikā pēc nolēmuma stāšanās spēkā jāiesniedz EP Ministru komitejai, kas tos apkopo un publicē Tiesas spriedumu izpildes departamenta tiešsaistes

¹⁹ Tabulā nav ietverta informācija par 2020.gadā iesniegto starpvalstu sūdzību, par kuru Tiesa 2020.gada 9.jūlijā pasludināja lēmumu.

vietnē.²⁰ Ja EP Ministru komiteja uzskata, ka valsts-atbildētājas īstenotie pasākumi ir pietiekami, lai novērstu gan sekas, kas radītas iesniedzējam konkrētajā lietā, gan līdzīgus pārkāpumus nākotnē, tā pieņem rezolūciju par nolēmuma izpildi, ar ko arī noslēdzas Tiesas nolēmuma izpildes uzraudzība. EP Ministru komiteja galvenokārt uzrauga Tiesas spriedumu izpildi, taču līdzīgs process kopš Konvencijas 14. protokola spēkā stāšanās ir attiecināms arī uz Tiesas lēmumu par mierizlīguma apstiprināšanu izpildi, kas gan vairumā gadījumos aprobežojas ar Tiesas piešķirtās atlīdzības samaksu iesniedzējam.

30. Nacionālajā līmenī spriedumu izpilde aizsākas ar Pārstāvja sagatavoto informatīvo ziņojumu Ministru kabinetam par Tiesas nolēmumu, kurā konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums (skatīt 27. rindkopu iepriekš). Lai veicinātu Tiesas nolēmumu pienācīgu izpildi, Tieslietu ministrijā ir izveidota darba grupa, kurā Pārstāvis sniedz informāciju ne tikai par Tiesas spriedumos jau konstatētajām problēmām, bet arī par problēmjautājumiem, kas izriet no lietām, kurās tiesvedība turpinās.
31. Bieži vien Tiesas spriedumā identificēto trūkumu novēršanai pietiek ar pastāvošās prakses vai judikatūras maiņu, un grozījumi normatīvajā regulējumā nav nepieciešami. Tādēļ viens no būtiskākajiem vispārēja rakstura pasākumiem Tiesas spriedumu izpildē ir sabiedrības, amatpersonu, tiesību normu piemērotāju informēšana par Tiesas izdarītajiem secinājumiem un identificētajiem trūkumiem, kā arī Tiesas nolēmumu skaidrošana. Tādēļ pēc Tiesas nolēmuma publicēšanas, Pārstāvis sagatavo īsu kopsavilkumu latviešu valodā, kuru publicē Ārlietu ministrijas tīmekļa vietnē.²¹ Turklāt, lai pievērstu plašāka sabiedrības loka uzmanību Tiesas judikatūrai Latvijas lietās, šos pārskatus bieži vien savā tīmekļa vietnē pārpublicē Augstākā tiesa, žurnāls “Jurista Vārds” un citi mediji.
32. 2020. gadā Pārstāvis papildināja jau iesniegto valdības rīcības plānu Tiesas 2014. gadā pasludinātā sprieduma izpildei par civilprocesa ilgumu,²² kā arī papildināja jau iesniegtos valdības rīcības ziņojumus spriedumu izpildei lietās par Konvencijas 2. un 3. panta (spīdzināšanas, cietsirdīgas vai pazemojošas apiešanās vai sodīšanas aizliegums) pārkāpumiem²³. Tāpat Pārstāvis iesniedza rīcības ziņojumus par Tiesas 2019. un 2020. gadā pieņemtajiem nolēmumiem lietās *Andersone pret Latviju*,²⁴ *Ēcis pret Latviju*,²⁵ *Kangers pret Latviju*,²⁶ *Klopčovs pret Latviju*,²⁷ *Šladzevskis pret Latviju*²⁸ un *Zelčs pret Latviju*.²⁹ Piemēram, lietā *Kangers pret Latviju*, kurā Tiesa konstatēja nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu, Latvija rīcības ziņojumā pievērsās administratīvās atbildības tiesiskā regulējuma reformai, kā rezultātā, stājoties spēkā Administratīvās atbildības

²⁰ <http://hudoc.exec.coe.int/eng>.

²¹ <https://www.mfa.gov.lv/ministrija/latvijas-parstavis-starptautiskajas-cilvektiesibu-institucijas/aktualitates>.

²² Valdības rīcības plāns lietā *Veiss pret Latviju* pieejams: [http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2020\)799E](http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2020)799E).

²³ Latvijas iesniegtais rīcības ziņojums *Jasinskis pret Latviju* pieejams: [http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2020\)324E](http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2020)324E); Latvijas iesniegtais rīcības ziņojums lietā *Emars pret Latviju* pieejams: [http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2020\)323E](http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2020)323E).

²⁴ Latvijas iesniegtais rīcības ziņojums lietā *Andersone pret Latviju* pieejams: [http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2020\)232E](http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2020)232E).

²⁵ Latvijas iesniegtais rīcības ziņojums lietā *Ēcis pret Latviju* pieejams: [http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2020\)1151E](http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2020)1151E).

²⁶ Latvijas iesniegtais rīcības ziņojums lietā *Kangers pret Latviju* pieejams: [http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2020\)251E](http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2020)251E).

²⁷ Latvijas iesniegtais rīcības ziņojums lietā *Klopčovs pret Latviju* pieejams: [http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2020\)891E](http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2020)891E).

²⁸ Latvijas iesniegtais rīcības ziņojums lietā *Šladzevskis pret Latviju* pieejams: [http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2020\)890E](http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2020)890E).

²⁹ Latvijas iesniegtais rīcības ziņojums lietā *Zelčs pret Latviju* pieejams: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a04278.

likumam, administratīvais arests kā sods un administratīvā pārkāpuma atkārtotība kā kvalificējošs vai atbildību pastiprinošs apstākļis vairs netiks piemēroti. Turklāt par normatīvā regulējuma izmaiņām un administratīvo pārkāpumu reformu valdība sniedza informāciju arī sprieduma *Zelčs pret Latviju* izpildes ietvaros. Savukārt saistībā ar procesa ilguma lietām jānorāda, ka 2020.gada laikā spriedumu izpildes uzraudzība tika slēgta 3 procesa ilguma lietās – *Andersone pret Latviju* un *Šladzevskis pret Latviju* attiecībā uz civilprocesa ilgumu un *Klopcovs pret Latviju* attiecībā uz administratīvā procesa ilgumu. Jāatzīmē, ka procesa ilguma kategorijas lietās spriedumu izpilde notiek salīdzinoši raiti, jo Latvija sprieduma lietā *Veiss pret Latviju* izpildes gaitā regulāri informē EP Ministru komiteju par uzlabojumiem Latvijas tiesu darba organizācijā un veikto pasākumu ietekmi uz lietu izskatīšanas ilguma samazināšanos, ko apstiprina arī statistikas dati par vidējo lietas izskatīšanas ilgumu Latvijas tiesās. Lietā *Ēcis pret Latviju* Tiesas sprieduma izpildes uzraudzība turpinās

33. Spriedumu izpildes uzraudzības gaitā EP Ministru komitejas Tiesas spriedumu izpildes departaments ne tikai pārbauda, vai valsts ir veikusi pietiekamus vispārējos pasākumus, lai novērstu līdzīgu pārkāpumu atkārtošanos nākotnē, bet vērtē arī to, vai personai, kuras tiesību pārkāpumu Tiesa ir konstatējusi, ir pienācīgi novērstas pārkāpuma sekas un pēc iespējas atjaunots stāvoklis, kāds tas bija pirms pārkāpuma izdarīšanas. Nereti individuālie pasākumi ietver ne tikai Tiesas noteiktās kompensācijas izmaksu iesniedzējam, bet arī tiesvedības atjaunošanu nacionālā līmenī. Tā 2020.gadā lietā *Kangers pret Latviju* attiecībā uz individuālajiem pasākumiem Tiesas sprieduma izpildei līdztekus informācijai par Tiesas noteiktās atlīdzības izmaksu, Latvija informēja EP Ministru komiteju par tiesvedības atjaunošanu un gaitu nacionālajā līmenī.
34. 2020.gada nogalē EP Ministru komiteja uzraudzīja Tiesas nolēmumu izpildi 8 Latvijas lietās. Nolēmumu izpildes uzraudzība turpinās: 1 lietā par tiesvedības ilgumu;³⁰ 1 lietā par tiesību uz dzīvību procesuālo aspektu (Konvencijas 2.pants);³¹ 1 lietā par tiesībām uz īpašumu;³² un 5 lietās par tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību,³³ no kurām vienā lietā Tiesa konstatēja diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu saistībā ar liegumu ieslodzītajiem vīriešiem, kas izcieš sodu noteiktā režīma pakāpē, īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu tuvinieka nāves gadījumā (Konvencijas 8.pants kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu). Tā kā 2020.gadā Tiesas pasludināto spriedumu, kuros konstatēts viens vai vairāki Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumi, skaits ir palielinājies, palielinājās arī spriedumu izpildes uzraudzībai nodoto lietu skaits (2018.gadā izpildes uzraudzībai nodotas 4 lietas; 2019.gadā – 3 lietas, savukārt 2020.gadā – 8 lietas). Turklāt, ievērojot arvien pieaugošo Tiesā iesniegto sūdzību un Tiesas pasludināto nolēmumu skaitu, paredzams, ka tuvāko gadu laikā lietu skaits, kurās turpināsies vai tiks uzsākta Tiesas nolēmuma izpildes uzraudzība, varētu turpināt pieaugt.
35. Pārstāvja darba apjoms saistībā ar Latvijas interešu pārstāvību Tiesā laika posmā no 2013.gada līdz 2020.gada 31.decembrim atspoguļots tabulā Nr.3.

³⁰ *Veiss pret Latviju* (iesniegums Nr.15152/12), 2014.gada 28.janvāra spriedums..

³¹ *Emars pret Latviju* (iesniegums Nr.22412/08), 2018.gada 18.novembra spriedums.

³² *Markus pret Latviju* (iesniegums Nr.17483/10), 2020.gada 11.jūnija spriedums.

³³ *Ēcis pret Latviju* (iesniegums Nr.12879/09), 2019.gada 10.janvāra spriedums; *Andersena pret Latviju* (iesniegums Nr.79441/17), 2019.gada 19.septembra spriedums; *Vinks un Ribicka pret Latviju* (iesniegums Nr.28926/10), 2020.gada 30.janvāra spriedums; *Rodina pret Latviju* (iesniegums Nr.48534/10), 2020.gada 14.maija spriedums; *Močuļskis pret Latviju* (iesniegums Nr.71064/12), 2020.gada 17.decembra spriedums.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Latvijas valdības pozīcijas sniegšanai saņemtās lietas	17	29	20	23	6	10	12	22
Latvijas valdības sniegtās pozīcijas	20	26	23	16	6	3	12	14 ³⁴
Latvijas valdības sniegtie papildu apsvērumi un apsvērumi par taisnīgu atlīdzību	18	21	17	20	15	7	17	10
Sagatavotie un valdībā izskatītie ziņojumi (tiesvedībā esošās lietas, spriedumi, mierizlīgumi)	25	22	17	14	17	6	14	14
Rīcības ziņojumi/ plāni par spriedumu izpildi	21	24	16	40	27	33	3	12
Kopā Tiesai un Tiesas spriedumu izpildes gaitā sagatavoto dokumentu skaits (pozīcijas, papildus apsvērumi, ziņojumi, rīcības ziņojumi/plāni)	84	93	73	90	65	49	46	50

II. PĀRSTĀVĪBA ANO

36. Īstenojot Latvijas interešu pārstāvību ANO individuālo sūdzību izskatīšanas procesā, Pārstāvim ir šādas funkcijas:

- a) pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, Pārstāvim jā sagatavo kādā no ANO darba valodām un jā iesniedz ANO valdības sākotnējā pārstāvības pozīcija un turpmākie apsvērumi;
- b) ja ANO pieņem lēmumu, konstatējot pārkāpumu, Pārstāvim jā iesniedz Ministru kabinetā informatīvais ziņojums ar ANO lēmuma izvērtējumu, norādot lēmuma izpildei nepieciešamos pasākumus;
- c) pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, Pārstāvim jā sagatavo un jā iesniedz ANO valdības nostāja par ANO lēmuma izpildi, jā nodrošina lēmuma tulkošana latviešu valodā, publicēšana un izplatīšana.

37. Savukārt, īstenojot Latvijas interešu pārstāvību ANO nacionālo ziņojumu izskatīšanas procesā, Pārstāvim ir šādas funkcijas:

- a) atbilstoši ANO noteiktajām vadlīnijām, pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, jā sagatavo nacionālie ziņojumi par Pārstāvja kompetencē esošo ANO konvenciju izpildi Latvijā;
- b) jā iesniedz nacionālie ziņojumi apstiprināšanai Ministru kabinetā, jā nodrošina nacionālo ziņojumu tulkošana angļu valodā un to iesniegšana ANO;
- c) jā izveido Latvijas delegācija nacionālā ziņojuma izskatīšanai ANO, jā nodrošina tās apstiprināšana Ministru kabinetā, kā arī jā piedalās nacionālo ziņojumu izskatīšanā ANO;

³⁴ Tajā skaitā Latvijas iesniegtie apsvērumi kā trešajai pusei lietā *Mihailovs pret Latviju* un apsvērumi par Eiropas Padomes Bioētikas komitejas pieprasījumu Tiesai sniegt konsultatīvo viedokli saistībā ar Eiropas Padomes Konvencijas par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā – Konvencijas par cilvēktiesībām un biomedicīnu interpretāciju.

- d) jāapkopo un jāsapatavo ANO pieprasītā papildinformācija par Pārstāvja kompetencē esošo ANO konvenciju izpildi Latvijā atsevišķos jautājumos posmā starp nacionālo ziņojumu izskatīšanu.

38. 2020.gadā Pārstāvja darba apjoms Latvijas interešu pārstāvībā saglabājās augsts, jo turpinājās darbs pie ANO iesniegto Latvijas ziņojumu izskatīšanas un jaunu ziņojumu sagatavošanas iesniegšanai ANO.

II.1 NACIONĀLO ZIŅOJUMU SAGATAVOŠANA UN IZSKATĪŠANA ANO

39. 2020.gada 11.februārī Sieviešu diskriminācijas izskaušanas komiteja (turpmāk Komiteja) izskatīja Latvijas kārtējo ziņojumu par CEDAW izpildi Latvijā laika posmā no 2005.gada 1.janvāra līdz 2017.gada 31.decembrim. Savukārt jau marta sākumā Komiteja publicēja savus noslēguma secinājumus par Latvijas iesniegto ziņojumu.

40. Komiteja norādīja uz vairākiem pozitīviem aspektiem Latvijas veiktajos pasākumos CEDAW ieviešanai, piemēram, grozījumiem Krimināllikumā, lai cīnītos ar vardarbību pret sievietēm, grozījumiem Civillikumā, paredzot tiesām un policijai pilnvaras pieņemt lēmumus par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, kā arī grozījumiem Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, piedāvājot valsts apmaksātu rehabilitāciju no vardarbības cietušām personām. Tāpat Komiteja secināja, ka Latvijas iniciatīvas politikas plānošanas dokumentu, programmu un dažādu administratīvu pasākumu īstenošanā vērtējamas atzinīgi, un izcēla Latvijas pieņemto likumu, kas no 2020.gada 1.janvāra paredz piešķirt Latvijas pilsonību visiem Latvijā dzimušajiem nepilsoņu bērniem. Vienlaikus jānorāda, ka, lai arī Komiteja Latviju vairākos aspektos slavēja, savos secinājumos tā norādīja arī uz vairākām problēmām. Komiteja uzsvēra nepieciešamību stiprināt nacionālos mehānismus sieviešu tiesību aizsardzībai un aicināja Latviju šādiem mehānismiem nodrošināt atbilstošus finansiālos, tehniskos un citus resursus. Tāpat, lai arī dzimumu līdztiesības jautājumu aktualizēšana izglītībā un tēvu iesaistīšana bērna audzināšanā izpelnījās atzinīgus vārdus, Komiteja secināja, ka izglītības jomā būtu nepieciešami pasākumi, lai iesaistītu arī romu meitenes un bērnus ar invaliditāti izglītības procesā, lai samazinātos no skolām izstājušos bērnu skaits. Komitejai puda bažas par Latvijas medijos un politikā pastāvošajiem diskriminējošajiem dzimumu stereotipiem, patriarhāliem un seksistiskiem viedokļiem, kā arī aicinājumiem saglabāt konservatīvās un tradicionālās vērtības. Komiteja negatīvus secinājumus izdarīja arī attiecībā uz faktu, ka Latvija nav ratificējusi Stambulas konvenciju, un joprojām augsto vardarbības gadījumu pret sievietēm un vardarbīgā nāvē mirušu sieviešu skaitu. Aicinot ratificēt Stambulas konvenciju, Komiteja norādīja, ka cīņai pret vardarbību ģimenē, jo īpaši prevencijai, jābūt vienai no galvenajām prioritātēm Latvijā. Tāpat Komiteja uzskatīja, ka būtu nepieciešams pēc iespējas ātrāk pieņemt Prostitūcijas ierobežošanas likumu, kā arī veidot tādu normatīvo regulējumu, kurā prostitūcijā izmantotās sievietes atzītu par upuriem un iesaistīšanās prostitūcijas pakalpojumu sniegšanā nebūtu administratīvi sodāma. Turklāt normatīvais regulējums jāveido ar mērķi atbalstīt tās sievietes, kuras vēlas pamest nodarbošanos ar prostitūciju. Komiteja uzslavēja Latvijas paveikto cīņā ar cilvēku tirdzniecību, veselības jomā, jo īpaši sniegto papildu atbalstu ar HIV inficētajām personām, kā arī citiem jautājumiem, un aicināja vairāk pievērsties kriminālprocesu, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecības gadījumu izmeklēšanu, efektīvizācijai. Komiteja aicināja veikt pasākumus, lai izlīdzinātu atalgojuma atšķirības, atvēlētu vairāk līdzekļu veselības un ārstniecības nozarēm un nodrošinātu izglītību par seksuālās un reproduktīvās veselības jautājumiem. Komiteja aicināja Latviju divu gadu laikā pēc tās secinājumu publicēšanas sniegt papildu informāciju par paveikto sieviešu interešu aizsardzības organizāciju iesaistīšanā dažādu normatīvo aktu, politikas plānošanas

dokumentu un citu dokumentu sagatavošanā, izvērtēšanā un ieviešanā, kā arī par paveikto vardarbības ģimenē izskaušanai, cilvēktirdzniecības upuru identificēšanai un aizsardzībai un meiteņu un sieviešu ar invaliditāti tiesību un interešu aizsardzībai.³⁵

41. 2020.gadā Latvija ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejai iesniedza tās pieprasīto papildinformāciju par 2019.gada aprīlī iesniegto Latvijas kārtējo ziņojumu par ICESCR izpildi Latvijā no 2008.gada 1.janvāra līdz 2017.gada 31.decembrim. Šī ziņojuma izskatīšana bija iepļānota 2020.gada rudenī, tomēr Covid-19 pandēmijas rezultātā izskatīšana tika pārcelta uz 2021.gada februāri, turklāt attālinātā formātā. Papildus sniegtajā informācijā Pārstāvis ietvēra pārskatu par nacionālo tiesu spriedumiem, tajā skaitā Satversmes tiesas spriedumiem, kuros ietverta atsauce vai kuros piemērots ICESCR un Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas Vispārīgie komentāri. Tāpat Pārstāvis sniedza informāciju par vīriešu un sieviešu vienlīdzīgām tiesībām, LGBTIQ+ statusu Latvijā un paveikto šajā jomā, bērnu un ģimeņu aizsardzību, prasībām pēc valsts valodas zināšanām dažādās profesijās, izglītības reformu un citiem jautājumiem.³⁶
42. 2020.gadā turpinājās darbs pie Latvijas ziņojuma par ICCPR ieviešanu Latvijā 2014.-2019.gadā, kuru plānots pabeigt un iesniegt ANO Cilvēktiesību komitejā 2021.gadā, bet 2020.gada nogalē tika uzsākts darbs pie Latvijas kārtējā ziņojuma par 1989.gada ANO Konvencijas par bērna tiesībām izpildi Latvijā no 2016.gada 1.janvāra līdz 2020.gada 31.decembrim un Latvijas kārtējā ziņojuma par ANO 1965.gada Konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu izpildi. Ziņojuma ANO Bērnu tiesību komitejai izstrādes ietvaros Birojs turpina sadarboties ar Labklājības ministriju kā atbildīgo iestādi bērnu tiesību jomā Latvijā. Sadarbība ar Labklājības ministriju turpinās arī ANO Bērnu tiesību komitejas 71.sesijā sniegto noslēguma apsvērumu par Latvijas iepriekšējo kārtējo ziņojumu par Bērnu tiesību konvencijas ieviešanu īstenošanas ietvaros, Birojam sagatavojot atzinumus un nepieciešamo informāciju par Labklājības ministrijas izstrādātajiem plānošanas dokumentiem bērnu tiesību jomā.

II.2. INDIVIDUĀLO SŪDZĪBU IZSKATĪŠANA ANO CILVĒKTIESĪBU KOMITEJĀ

43. 2020.gadā, Pārstāvja darba apjoms saistībā ar individuālo sūdzību izskatīšanu ANO Cilvēktiesību komitejā ir samazinājies, salīdzinot ar 2018.gadā piedzīvoto pieaugumu darba apjomā, kas nemainīgs palika arī 2019.gadā.
44. No 1992.gada līdz 2020.gada nogalei ANO Cilvēktiesību komiteja ir izskatījusi un pieņēmusi viedokļus 7 Latvijas lietās, no kurām vienā lēmums par sūdzības noraidīšanu pieņemts 2020.gadā. Pārskata periodā ANO Cilvēktiesību komiteja Latvijai nosūtīja vienu jaunu lietu valdības apsvērumu sniegšanai. Tādējādi 2020.gada 31.decembrī izskatīšanā ANO Cilvēktiesību komitejā bija 8 Latvijas lietas, kurās iesniedzēji sūdzējās par vienu vai vairākiem ICCPR pantu pārkāpumiem. Visvairāk sūdzību (5) ir par ICCPR 14.panta (tiesības uz taisnīgu tiesu) iespējamām pārkāpumiem, kurām seko sūdzības (4) par ICCPR 26.panta (diskriminācijas

³⁵ Komitejas noslēguma secinājumi angļu valodā pieejami:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fLVA%2fCO%2f4-7&Lang=en; Skatīt arī Pārstāvja biroja sagatavoto kopsavilkumu: <https://www.mfa.gov.lv/aktualitates/zinas/65620-ano-sieviesu-diskriminācijas-izskaušanas-komiteja-publice-nosleguma-secinajumus-par-latvijas-zinojumu>.

³⁶ Latvijas iesniegtā papildu informācija angļu valodā pieejama:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2fLVA%2fRQ%2f2&Lang=en.

aizliegums) iespējamiem pārkāpumiem. Joprojām izskatīšanā atrodas 3 sūdzības par ICCPR 25.panta (tiesības tikt ievēlētām) iespējamiem pārkāpumiem, 3 sūdzības par ICCPR 17.panta (tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību) un 2 sūdzības par ICCPR 7.panta (spīdzināšanas aizliegums) un 9.panta (tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību) iespējamiem pārkāpumiem. Pa vienai sūdzībai ir par ICCPR 6.panta (tiesības uz dzīvību), 10.panta (cietsirdīgas un pazemojošas apiešanās aizliegums brīvības atņemšanas vietās), 11.panta (aizliegums atņemt brīvību civiltiesisko saistību neizpildes gadījumā), 12.panta (pārvietošanās brīvība) un 16.panta (tiesības tikt atzītam par personu likuma priekšā) iespējamiem pārkāpumiem.

45. 2020.gadā ANO Cilvēktiesību komiteja pieņēma vienu lēmumu lietā *Melņiks pret Latviju*, noraidot iesniedzēja sūdzības par iespējamiem tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumiem. Šādu lēmumu Cilvēktiesību komiteja pieņēma tādēļ, ka iesniedzējs bija pārtraucis saziņu ar to, tādējādi norādot, ka viņš ir zaudējis interesi par savu sūdzību un tās turpmāko izskatīšanas gaitu.

III. CITI PĀRSTĀVJA DARBA VIRZIENI

46. Līdztekus Latvijas interešu pārstāvībai starptautiski gan Tiesā, gan ANO, Pārstāvis veic vienlīdz svarīgu un laika ziņā apjomīgu darbu nacionālajā līmenī, veicinot Latvijas valsts pārvaldes un tiesu sistēmas iestāžu, kā arī sabiedrības kopumā izpratni un izglītošanos par cilvēktiesību jautājumiem. Lai gan šādas Pārstāvja funkcijas Noteikumos tieši nav minētas, Pārstāvja darbība nacionālajā līmenī ir likumsakarīga, jo tā ir cieši saistīta ar kvalitatīvu Latvijas valdības interešu pārstāvību starptautiski. Šis Pārstāvja darbības mērķis ir veicināt izpratni par dažādiem cilvēktiesību jautājumiem, Tiesas judikatūras attīstību gan Latvijas lietās, gan kopumā, lai veicinātu diskusiju un risinātu ne tikai jau zināmas problēmas Latvijā pastāvošajā regulējumā un praksē, bet arī laikus identificētu un risinātu iespējamus problēmjautājumus pirms tie nonāk izskatīšanā starptautiskā līmenī.
47. Pārskata periodā Pārstāvja Biroja tiešsaistes vietnē³⁷ tika regulāri ievietoti paziņojumi par jaunākajiem Tiesas nolēmumiem Latvijas lietās, informācija par Latvijas nacionālo ziņojumu izskatīšanu ANO un tās rezultātiem, aicinājumi nevalstiskajām organizācijām iesaistīties ziņojumu izskatīšanā, noteiktā termiņā iesniedzot savus alternatīvos ziņojumus par Latvijas iesniegtajiem ziņojumiem ANO nepastarpināti, kā arī Pārstāvja darba pārskati. Tāpat Pārstāvja Biroja sagatavotos paziņojumus preseī par Tiesas nolēmumiem regulāri pārpublicēja arī žurnāls "Jurista Vārds", Augstākā tiesa, un atsevišķus Pārstāvja Biroja sagatavotos paziņojumus pārpublicēja arī cilvēktiesību ziņu, viedokļu un tematisko rakstu bezpeļņas platforma *cilvektiesibas.info*.
48. Atbilstoši Noteikumiem Pārstāvis nodrošina Tiesas pieņemto spriedumu Latvijas lietās tulkošanu latviešu valodā un to publicēšanu.
49. Lai arī Covid-19 pandēmijas ietekmē dalība dažādās lekcijās un semināros ir nedaudz samazinājusies, 2020.gadā Birojs turpināja sadarbību ar Latvijas Tiesnešu mācību centru un Rīgas Juridisko augstskolu. 2020.gadā Latvijas Tiesnešu mācību centrā Biroja darbinieki vadīja vairākas lekcijas un seminārus par to, kas tiesnešiem būtu jāņem vērā, lai Tiesa nekonstatētu Konvencijas pārkāpumu, kā arī par Tiesas judikatūru, kas attiecināma uz civilprocesu. Proti, sniegts ieskats par Tiesas judikatūru, kurā vērtēts, kas būtu jādara, lai nodrošinātu tiesības uz

³⁷ <https://www.mfa.gov.lv/ministrija/latvijas-parstavis-starptautiskajas-cilvektiesibu-institucijas>.

taisnīgu tiesu, tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un citas personām Konvencijā garantētās tiesības, kuras tieši vai netieši var tikt skartas civilprocesā. Tāpat 2020.gadā Biroja darbinieki sniedza lekcijas advokātiem par to, kas būtu jāņem vērā un jāievēro, vērstoties ar iesniegumu Tiesā, kā arī iepazīstināja ar aktuālo Tiesas praksi un resursiem, kur meklēt informāciju. Pārstāvis piedalījās Ģenerālprokuratūras rīkotajās mācībās jaunajiem prokuroriem un sadarbībā ar Tiesu administrāciju ierakstīja videolekciju ciklu par cilvēktiesībām un Tiesu Ekonomisko lietu tiesas tiesnešu kandidātu mācībās. 2020.gadā līdzīgi kā iepriekšējos gados Pārstāvis sniedza lekciju Rīgas Juridiskās augstskolas studentiem par EP un Tiesu un piedalījās prof. Kārļa Dišlera konstitucionālās tiesas procesa izspēles vērtēšanā. Ievērojot, ka 2020.gadā studenšu komanda no Latvijas Universitātes ieguva pirmo viedo prestižajā Eiropas Cilvēktiesību tiesas izspēlē, Pārstāvis uz tikšanos aicināja komandas dalībnieces un pasniedzējus. Tikšanās laikā Pārstāvis informēja studentes par Latvijas interešu pārstāvību Tiesā un citos starptautiskajos formātos, kā arī par diplomātisko dienestu un tā vēsturi.

50. Ārlietu ministrija un Pārstāvja Birojs sniedza atbalstu ikgadējās cilvēktiesību konferences organizēšanai, kurā 2020.gadā papildus jau ierastajām tēmām par aktuālajiem Tiesas nolēmumiem gan Latvijas, gan citu valstu lietās un Satversmes tiesas aktuālajiem nolēmumiem pamattiesību jomā apskatīta arī Eiropas Savienības Tiesas judikatūra pamattiesību jomā, kā arī diskutēts par tiesu aktīvismu un tā nozīmi demokrātijas procesos. Konferencē Pārstāvis sniedza ieskatu 2020.gadā paveikto Latvijas interešu pārstāvībā starptautiskajās cilvēktiesību organizācijās, īpaši uzsverot Latvijas pirmo starpvalstu lietu un Covid-19 izplatības ierobežošanai pieņemto ierobežojošo pasākumu dēļ iesniegtajām atkāpēm EP un ANO. Tāpat 2020.gadā Pārstāvis piedalījās Iekšējās drošības biroja (turpmāk IDB) rīkotajā seminārā par aktualitātēm IDB darbībā un tikās ar tiesu, prokuratūras un policijas iestāžu darbiniekiem.

III.1. SADARBĪBA AR VALSTS IESTĀDĒM

51. Pārstāvja līdzšinējā darbība apstiprina, ka iesaiste jauna normatīvā regulējuma izstrādes procesā, sniedzot atzinumu par tiesību aktu projektiem un piedaloties starpministriju (starpinstitūciju) sanāsmēs, kā arī iesaiste darba grupās, kas izstrādā tiesību aktu projektus vai lemj par nepieciešamajiem uzlabojumiem esošajā regulējumā vai praksē, ir efektīvs veids, kā novērst Latvijas tiesību aktu neatbilstību Konvencijai un tādējādi novērst arī jaunu sūdzību nonākšanu Tiesā. Šāda Pārstāvja iesaiste un līdzdalība veicina valsts amatpersonu izpratni par cilvēktiesību jautājumiem.
52. 2020.gadā Birojs sniedza viedokli Satversmes tiesā izskatītajā lietā Nr.2019-35-01 "Par Imigrācijas likuma 61.panta astotās daļas un 63.panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmajam teikumam", kurā apskatīja Tiesas judikatūru imigrācijas jomā, kas saistīta ar Konvencijas 6.panta, 13.panta (tiesības uz efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem) un 7.protokola 1.pantā (procesuālās garantijas ārzemnieku izraidīšanas gadījumā) garantētajām tiesībām. Tāpat Birojs sniedza atbalstu Ministru kabineta atbildes raksta sagatavošanai Satversmes tiesā izskatāmajā lietā Nr.2020-39-02 "Par Eiropas Padomes 2011.gada 11.maija Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu 3.panta "c" punkta, 4.panta 3.punkta un 12.panta 1.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes ievadam, 1., 99. un 110.pantam, 4. panta 4.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam un 14.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 112.pantam" un sadarbojās ar Ārlietu ministrijas struktūrvienībām Eiropas Komisija par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisija), kas vērtēja Latvijā īstenotās izglītības reformas atbilstību Konvencijai, vizītes laikā Latvijā.

53. 2020.gadā Pārstāvis Saeimā un tās komisijās piedalījās diskusijās par dažādiem starpnozarju jautājumiem un izskatāmajiem likumprojektiem, kā arī sniedza viedokli un atzinumus par specifiskiem cilvēktiesību aspektiem. Pārstāvis piedalījās vairākās Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas sēdēs, kurās citastarp tika apskatīti pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības novēršanai un atbilstošais normatīvais regulējums. Tāpat Pārstāvis piedalījās Saeimas komisiju kopsēdēs, kurās tika risināti jautājumi saistībā ar Kristīnes Misānes iespējamu izdošanu no Dānijas uz Dienvidāfrikas Republiku, kā arī Saeimas Ārlietu komisijas sēdē, kurā izskatīta Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra Latvijas lietās un uz kuru Pārstāvja Birojs sagatavoja pārskatu par visām lietām, kurās Latvija bijusi valsts-atbildētāja kopš 1997.gada. Pārstāvja biroja darbinieki piedalījās Juridiskās komisijas un Juridiskās komisijas Krimināltiesību apakškomisijas sēdēs par visdažādākajiem jautājumiem. Piemēram, par jautājumiem, kas saistīti ar administratīvo atbildību par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodās lietošanas jomā, par personu, kas nav kriminālprocesā iesaistītās personas, tiesībām fiksēt tiesas sēdes gaitu, par likumprojektu “Par Latvijas Republikas rīcību gadījumos, kad kāda cita Eiropas Savienības dalībvalsts lemj par Latvijas pilsoņa izdošanu trešajai valstij kriminālvajāšanai” (turpmāk Likumprojekts Nr.568/Lp13), par nepieciešamību noteikt atbildību par viltus ziņu izplatīšanu un aicinājumiem izdarīt administratīvos pārkāpumus, kā arī citiem jautājumiem. Tāpat Biroja darbinieki piedalījās Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas sēdēs, kurās izskatīts likumprojekts “Grozījumi Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likumā” un likumprojekts “Grozījums likumā “Par sapulcēm un gājieniem””. Pārskata periodā, atbildot uz Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību politikas apakškomisijas lūgumiem, Pārstāvja birojs sagatavoja rakstveida viedokli par apsūdzēto un aizdomās turēto tiesībām sniegt nepatiesas liecības kriminālprocesā, par aresta uzlikšanu mantai un arestētās mantas realizāciju pirms galīgā nolēmuma spēkā stāšanās, par Likumprojektu Nr.568/Lp13 un par personu tiesībām fiksēt kriminālprocesa norisi. Saeimas Sociālo un darba lietu komisijai Pārstāvja biroja darbinieki sagatavoja viedokli par Tiesas judikatūru saistībā ar dažādiem ģimeņu modeļiem un valsts pienākumiem ģimeņu aizsardzībai.
54. Pārstāvis un Birojs regulāri sadarbojas ar Tieslietu ministriju. 2020.gadā gan Pārstāvis, gan Biroja darbinieki iesaistījās atsevišķu jautājumu apspriešanā pastāvīgās Kriminālprocesa likuma darba grupas sanāksmēs. Savukārt, atbildot uz Tieslietu ministrijas lūgumiem, Pārstāvja biroja darbinieki sagatavojuši atzinumus par tīmekļvietnēs bāzētu videokonferenču platformu izmantošanas pieļaujamību atklātu vai slēgtu tiesas sēžu organizēšanā, pasākumiem ieslodzīto saziņai ar ģimenes locekļiem, izmantojot modernās tehnoloģijas, par mantas konfiskāciju ārpus kriminālprocesa, kā arī izvērtējuši Tieslietu ministrijas piedāvātos grozījumus Soda izpildes kodeksā un pasākumus saistībā ar Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr.2018-25-01 “Par Latvijas Soda izpildes kodeksa 50.⁴panta atbilstību Satversmes 91.pantam”. Tāpat pārskata periodā Pārstāvja Biroja darbinieki sniedza atbalstu Latvijas pārstāvja Eiropas Savienības tiesā birojā jautājumos, kas skar cilvēktiesības.
55. Pārstāvja birojs sagatavoja vairākus atzinumus par tiesību aktu projektiem vai sniedza viedokli starpinstitūciju sanāksmēs. Biroja darbinieki sagatavoja viedokli par Iekšlietu ministrijas sagatavoto likumprojektu “Grozījumi Gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes likumā”, Veselības ministrijas piedāvātajiem “Grozījumiem Ministru kabineta 2020.gada 9.jūnija noteikumos Nr.360 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 izplatības ierobežošanai””, Aizsardzības ministrijas sagatavoto likumprojektu “Grozījumi Nacionālo bruņoto spēku likumā”, kā arī piedalījās Ārlietu ministrijas atzinumu par Zemkopības ministrijas sagatavoto likumprojektu “Grozījumi likumā “Par zemes privatizāciju lauku apvidos””, Labklājības ministrijas sagatavotajiem “Grozījumi Ministru kabineta 2018.gada 30.oktobra noteikumos Nr.667 “Adopcijas kārtība””, Iekšlietu ministrijas sagatavoto Imigrācijas likumprojektu un Satiksmes

ministrijas sagatavoto likumprojektu “Elektronisko sakaru likums” izstrādē. Tāpat kā iepriekšējos gados Biroja pārstāvji regulāri piedalījās Labklājības ministrijas Dzimumu līdztiesības komitejas sēdēs, informējot arī par aktualitātēm saistībā ar Komitejas noslēguma secinājumu ieviešanu Latvijā.

56. 2020.gada 10.februārī Tieslietu padome pieņēma lēmumu Nr.11, aicinot Augstāko tiesu izveidot darba grupu, kura analizētu ilgo tiesvedību cēloņus civillietās, krimināllietās un administratīvajās lietās, izstrādātu atbilstošus priekšlikumus ilgo tiesvedības cēloņu novēršanai, kā arī izpētītu Tiesas nolēmumos izteiktās atziņas tiesvedības ilguma jautājumos. Šajā darba grupā Pārstāvis un Biroja darbinieki sagatavoja apkopojumu par Tiesas judikatūru tiesvedības ilguma lietās un secinājumiem Latvijas lietās.³⁸ Savukārt 2020.gada nogalē Pārstāvis tika iekļauts Tieslietu ministrijas darba grupā par Satversmes tiesas 2020.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr.2019-33-01 “Par Darba likuma 155.panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 110.panta pirmajam teikumam” izpildi.

III.2. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

57. Starptautiskajā līmenī 2020.gadā Pārstāvis un Biroja darbinieki turpināja piedalīties darba grupās EP ietvaros, tajā skaitā EP koordinācijas komitejā cilvēktiesību jautājumos (CDDH), kurā Pārstāvis ir komitejas priekšsēdētāja vietnieks. 2020.gadā Pārstāvis turpināja darbu arī kā darba grupas vadītājs cilvēktiesību un vides aizsardzības jautājumos CDDH-ENV formātā. Tāpat Pārstāvja birojs turpināja darbu EP Ministru komitejā spriedumu izpildes jomā un izteicās par vairākiem spriedumiem, kuros Tiesa konstatējusi cilvēktiesību pārkāpumus, kuru pamatā ir mēģinājumi ierobežot politisko opozīciju, vērsties pret vārda un izteiksmes brīvību un cilvēktiesību aizstāvjiem dažādās Konvencijas dalībvalstīs.
58. Ņemot vērā pasākumu, kas vērsti uz Covid-19 vīrusa izplatības ierobežošanu, ietekmi uz cilvēktiesībām, kas garantētas Konvencijā un ICCPR, Pārstāvis sadarbībā ar citām Ārlietu ministrijas struktūrvienībām informēja EP un ANO Ģenerāļsekretārus par Latvijas atkāpšanos no atsevišķu Konvencijas un ICCPR pantos garantēto tiesību izpildes. Tā 2020.gada 15.martā atbilstoši Konvencijas 15.pantam Latvija informēja EP Ģenerāļsekretāri par atkāpšanos no atsevišķu Konvencijas 8.pantā, 11.pantā, 1.protokola 2.pantā un 4.protokola 2.pantā garantēto tiesību ievērošanas līdz 2020.gada 14.aprīlim, bet ANO Ģenerāļsekretāru par atkāpšanos no ICCPR 12.pantā, 17.pantā un 21.pantā garantēto tiesību absolūtas izpildes. Samazinoties ierobežojošajiem pasākumiem, Latvija šīs atkāpes pakāpeniski atsauca. Lai informētu sabiedrību par Latvijas iesniegto atkāpju būtību, nozīmi un sekām, kā arī juridisko ietvaru Birojs sagatavoja publikāciju izdevumā “Jurista Vārds”.
59. Ievērojot, ka 2020.gada nogalē Ministru kabineta noteica jaunus pasākumus Covid-19 izplatības ierobežošanai, Pārstāvis sadarbībā ar citām Ārlietu ministrijas struktūrvienībām 2020.gada 30.decembrī atkārtoti informēja EP un ANO Ģenerāļsekretārus par atkāpšanos no atsevišķu Konvencijas 11.pantā un ICCPR 21.pantā garantēto tiesību īstenošanas Latvijā. Līdz ar ārkārtējās situācijas atcelšanu 2021.gada sākumā, arī šīs atkāpes ir atsauktas.
60. Visbeidzot 2019.gadā tika atsākts darbs pie ES pievienošanās Konvencijai, kas turpinājās arī 2020.gadā, ES Komisijai, EP Sekretariātam, Tiesai un dalībvalstīm, kā arī dažādiem ekspertiem

³⁸ Pārstāvja biroja sagatavotais pārskats par Tiesas judikatūru Latvijas lietās par procesa ilgumu pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/ministrija/latvijas-parstavis-starptautiskajas-cilvektiesibu-institucijas/petijumi/67024-parskats-par-ect-judikaturu-latvijas-lietas-par-procesa-ilgumu>.

noturot vairākus sarunu raundus. Kā prognozēts, pievienošanās procesa darbs noris paralēli EP un ES ietvaros, proti, Komisija ved sarunas ar EP dalībvalstīm par grozījumiem pievienošanās līgumā, savukārt ekspertu darba grupās Briselē izstrādā ES Iekšējos noteikumus procesuālai kārtībai, kādā ES un dalībvalstis nodrošinās atbildības sadali tiesvedības mērķiem Tiesā. Latvijas pozīciju abās organizācijās – EP Strasbūrā un ekspertu darba grupās Briselē gatavo Birojs. Latvija atbalsta pievienošanās sarunu atsākšanu un nepieciešamību atsākt darbu pie ES iekšējiem noteikumiem.

IV.2021.GADĀ PLĀNOTIE DARBI

61. 2021.gadā Pārstāvis turpinās iesāktos darbus, īstenojot Latvijas valsts interešu pārstāvību Tiesā un ANO. Pārstāvības ietvaros Pārstāvis nodrošinās valdības apsvērumu sagatavošanu un iesniegšanu Tiesā un ANO Cilvēktiesību komitejā izskatāmajās lietās, kā arī Ministru kabineta informēšanu par Tiesas tiesvedībā esošajām lietām, pieņemtajiem spriedumiem Latvijas lietās.
62. 2020.gadā Pārstāvja galvenie uzdevumi ANO būs iesniegt Latvijas kārtējo ziņojumu par ICCPR ieviešanu Latvijā 2014.-2019.gadā un turpināt darbu pie Latvijas kārtējiem ziņojumiem par ANO Konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu ieviešanu Latvijā un ANO Konvencijas par bērnu tiesībām ieviešanu Latvijā. Savukārt, ņemot vērā valdībai apsvērumu sniegšanai nosūtīto lietu un Tiesas nolēmumu skaita lielo pieaugumu, lielākā daļa Pārstāvja darbības 2020.gadā tiks veltīta Latvijas apsvērumu sniegšanai Tiesā izskatāmajās lietās un Tiesas spriedumu izpildei.
63. Nacionālajā līmenī Pārstāvis turpinās sadarbību ar valsts pārvaldes iestādēm, tiesām un tiesībsargājošajām iestādēm, tostarp turpinot piedalīties arī Latvijas Tiesnešu mācību centra programmās, Rīgas Juridiskās augstskolas rīkotajosursos un turpinās informēt atbildīgās iestādes un sabiedrību kopumā par cilvēktiesību aktualitātēm un Tiesas judikatūras attīstību.
64. Pārstāvis turpinās starptautisko sadarbību, piedaloties gan EP ekspertu darba grupās, gan Ministru komitejas sanāksmēs par Tiesas nolēmumu izpildes uzraudzību, sarunās par ES pievienošanās Konvencijai un ES Iekšējo noteikumu izstrādes procesā ES darba grupu ietvaros.

B.DAĻA

PĀRSKATS PAR TIESAS JUDIKATŪRAS ATTĪSTĪBU LATVIJAS LIETĀS

65. Šīs ziņojuma daļas mērķis ir sniegt pārskatu par Tiesas judikatūras attīstību 2020.gadā pasludinātajos Tiesas nolēmumos Latvijas lietās, ņemot vērā, ka 2020.gadā Tiesa ir pievērsusies gan Latvijas lietās iepriekš nevērtētiem jautājumiem, gan piemērojusi savā judikatūrā jau labi iedibinātus principus, gan mainījusi savu viedokli Latvijai nozīmīgā jautājumā par nacionālajiem tiesību aizsardzības mehānismiem sūdzībām par nesamērīgi ilgu civilprocesu.
66. Turpmākajās rindkopās pārskats par 2020.gadā Tiesā izlemtajām Latvijas lietām sniegts atbilstoši tiesvedības stadijai, kurā Tiesa pieņēmusi nolēmumu, vispirms aprakstot lietas, kurās sūdzības svītrotas no Tiesā izskatāmo lietu saraksta, nevērtējot to pieņemamību izskatīšanai pēc būtības, tad turpinot ar lietām, kurās sūdzības noraidītas kā nepieņemamas izskatīšanai pēc būtības, un visbeidzot apskatot lietas, kurās Tiesa vērtējusi sūdzības būtību.

Kad Tiesa svītrot sūdzības no Tiesā izskatāmo lietu saraksta

67. Atbilstoši Konvencijas 37.pantam Tiesa jebkurā tiesvedības stadijā var svītrot sūdzību no izskatāmo lietu saraksta, ja Tiesa konstatē, ka sūdzības tālāka izskatīšana vairs nav iespējama vai nepieciešama. Piemēram, ja sūdzības iesniedzējs ir nokavējis Tiesas noteikto termiņu apsvērumu sniegšanai vai pārstāvja nozīmēšanai un ilgstoši neatbild uz Tiesas vēstulēm, tad Tiesa var secināt, ka iesniedzējs vairs nevēlas uzturēt savu sūdzību. Jāuzsver, ka šādu secinājumu Tiesa izdara tikai pēc tam, kad tā vairākkārt centusies sazināties ar iesniedzēju, turklāt gadījumos, kad Tiesas noteiktie termiņi nokavēti no iesniedzēja neatkarīgu iemeslu dēļ, iesniedzējs var lūgt Tiesu noteikt jaunu termiņu.
68. Pamatojoties uz apsvērumu, ka iesniedzējs vairs nevēlas uzturēt savu sūdzību (Konvencijas 37.panta 1.punkta (a) apakšpunkts), 2020.gadā Tiesa no izskatāmo lietu saraksta svītvoja sūdzības 2 Latvijas lietās – *Brodele pret Latviju* un *Ivļevs pret Latviju*. Lietā *Brodele pret Latviju* sūdzības iesniedzēja kopš 2019.gada janvāra neatbildēja uz Tiesas vēstulēm, turklāt ierakstītas Tiesas vēstules uz iesniedzēja norādīto adresi Latvijā tika nosūtītas atpakaļ Tiesai, jo to glabāšanas termiņš bija beidzies, taču iesniedzēja pēc šīm vēstulēm nebija ieradusies. Tādēļ 2020.gada martā Tiesa lēma, ka šīs sūdzības izskatīšana netiks turpināta. Arī lietā *Ivļevs pret Latviju* iesniedzējs kopš 2019.gada janvāra neatbildēja uz Tiesas vēstulēm, lai gan iesniedzējs tās bija saņēmis, ko apliecina atzīmes ierakstīto vēstuļu piegādes reģistrā. Tiesas ieskatā šāda iesniedzēja rīcība norādīja, ka iesniedzējs savu sūdzību vairs nevēlas uzturēt, tādēļ 2020.gada jūlijā Tiesa lēma svītrot šo sūdzību no izskatāmo lietu saraksta.
69. Savukārt lietu *M.D. pret Latviju* Tiesa no izskatāmo lietu saraksta svītvoja atbilstoši Konvencijas 37.panta 1.punkta (c) apakšpunktam pēc tam, kad bija saņēmusi valdības vienuspusējo deklarāciju, kurā valdība atzina, ka iesniedzēja gadījumā apcietinājuma piemērošana neatbilda Konvencijas prasībām. Ievērojot gan to, ka Tiesa jau ir izskatījusi vairākas līdzīga satura Latvijas lietas, gan to, ka valdības piedāvātās kompensācijas apmērs atbilst tam, ko līdzīgās lietās piešķirt pati Tiesa, tad Tiesa lēma, ka nav īpašu iemeslu, lai tā turpinātu šīs lietas izskatīšanu, un tādēļ svītvoja to no izskatāmo lietu saraksta. Jāuzsver, ka par lietas svītrošanu gadījumos, kad valdība ir iesniegusi vienuspusējo deklarāciju, Tiesa var lemt arī tad, ja iesniedzējs nepiekrīt šai deklarācijai, jo izšķirošais aspekts ir Tiesas vērtējums, vai sūdzības turpmāka izskatīšana ir nepieciešama Konvencijā un tās protokolos garantēto tiesību aizsardzībai. Arī lietā *M.D. pret Latviju*

iesniedzējs neatbildēja uz Tiesas vēstuli par valdības iesniegto deklarāciju, taču tas neliedza Tiesai apstiprināt deklarāciju un tādējādi pabeigt tiesvedību lietā.

Pieņemamības kritēriji

70. Izskatot sūdzības, kuras netiek svītrotas no izskatāmo lietu saraksta, Tiesa visupirms vērtē, vai ir ievēroti visi Konvencijā noteikti pieņemamības kritēriji, turklāt vēlreiz jāuzsver, ka visām iesniegumā uzskaitītajām sūdzībām jāatbilst visiem pieņemamības kritērijiem (skatīt šī ziņojuma 23.rindkopu).
71. Lai arī starp pieņemamības kritērijiem nav noteikta hierarhija, Tiesa ierasti iesākumā pievēršas argumentiem par to, vai sūdzība ietilpst Konvencijas tvērumā, proti, vai sūdzība atbilst Konvencijas vai tās protokolu nosacījumiem Konvencijas 35.panta 3.punkta (a) apakšpunkta izpratnē, piemēram, vai Konvencija garantē tiesības, kuras sūdzības iesniedzējas ieskatā ir pārkāptas.
72. Tā lietā *Kraujas HES pret Latviju* Tiesa vērtēja, vai komersantam, kurš sūdzējās par tiesību uz īpašumu pārkāpumu, bija “īpašums” Konvencijas izpratnē. Šajā lietā komersants uzskatīja, ka ir pieļauts viņa Konvencijas 1.protokola 1.pantā garantēto tiesību uz īpašumu pārkāpums, jo noteiktā mikrolieguma dēļ komersants nav varējis īstenot hidroelektrostacijas būvniecību, turklāt komersants nav saņēmis kompensāciju plānotās peļņas apmērā. Savā lēmumā Tiesa atgādina tās līdzšinējo praksi, proti, ka Konvencija aizsargā tiesības izmantot jau esošu īpašumu, ar to saprotot gan “reāli pastāvošu īpašumu”, gan pietiekami pamatotas un izpildāmas “prasības attiecībā uz īpašumu”, kas rada leģitīmu paļaušanos, ka īpašums noteikti tiks iegūts (piemēram, tiesības saņemt vecuma pensiju Tiesa ierasti uzskata par “īpašumu” Konvencijas izpratnē). Taču Konvencija negarantē tiesības iegūt īpašumu, tādēļ Tiesa var vērtēt sūdzību par tiesību uz īpašumu iespējamu pārkāpumu tikai tad, ja valsts rīcība skar personai jau piederošu īpašumu. Šajā lietā Tiesa norādīja, ka mikrolieguma noteikšanas brīdī komersants vēl nebija sācis komercdarbību, turklāt nebija arī saņēmis visas nepieciešamās atļaujas hidroelektrostacijas būvniecībai un ekspluatācijai. Tiesas ieskatā tas nozīmēja, ka komersants nebija izpildījis visas likumā noteiktās prasības un komersanta plānoto peļņu nevar uzskatīt par leģitīmu paļaušanos par īpašuma iegūšanu nākotnē. Šo apsvērumu dēļ Tiesa atzina, ka sūdzība neietilpst Konvencijas tvērumā un ir noraidāma.
73. Ja nav strīda par to, ka sūdzība ietilpst Konvencijas materiāltiesiskajā tvērumā, Tiesa vērtē argumentus par sūdzības atbilstību procesuālajiem pieņemamības kritērijiem, tajā skaitā prasībai par nacionālo tiesību aizsardzības mehānismu izmantošanu, un 2020.gadā vairākās Latvijas lietās Tiesa vērtēja sūdzību atbilstību šim kritērijam. Piemēram, abās 2020.gadā izlemtajās lietās par mantas konfiskācijas kā obligāta papildsoda atbilstību Konvencijas 1.protokola 1.pantā garantētajām tiesībām uz īpašumu (lieta *Zirnīte pret Latviju* un lieta *Markus pret Latviju*) Tiesa vērtēja, vai iesniedzēju sūdzību iemesls ir lietas notikumu laikā spēkā esošais normatīvais regulējums un, apstiprinošas atbildes gadījumā, vai iesniedzēji ir izmantojuši atbilstošo nacionālo tiesību aizsardzības mehānismu, proti, vai iesniedzēji ir vērsušies Satversmes tiesā. Lietā *Zirnīte pret Latviju* Tiesa konstatēja, ka savā sūdzībā iesniedzēja pati bija norādījusi uz vairākiem normatīvā regulējuma trūkumiem, taču, atšķirībā no sūdzības iesniedzēja lietā *Markus pret Latviju*, nebija vērsusies Satversmes tiesā, tādēļ Tiesa atzina, ka sūdzība nav izskatāma pēc būtības, jo sūdzības iesniedzēja nav izmantojusi visus viņai pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Kā uzsvēra Tiesa, iespēja, ka pat ar visiem trūkumiem normatīvais regulējums varēja tikt interpretēts atbilstoši Konvencijai, pati par sevi neatbrīvo personu no pienākuma vērsties Satversmes tiesā, īpaši ņemot vērā, ka sev labvēlīga Satversmes tiesas

nolēmuma gadījumā iesniedzēja būtu varējusi lūgt atjaunot kriminālprocesu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Savukārt lietā *Markus pret Latviju* sūdzības iesniedzējs bija vērsies Satversmes tiesā, un lai gan Satversmes tiesa lietā tiesvedību izbeidza, jo secināja, ja konstitucionālā sūdzība iesniegta nevis par mantas konfiskācijas kā soda veida, bet par Krimināllikuma Sevišķās daļas konkrēta panta sankcijas atbilstību Satversmei, Tiesa neapšaubīja, ka sūdzības iesniedzējs ir izsmēlis viņam pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus.

74. Jāuzsver, ka tieši jautājumā par nacionālajiem tiesību aizsardzības mehānismiem 2020.gadā ir noticis būtiskākais pavērsiens Tiesas judikatūrā, jo lietā *Guravska pret Latviju* Tiesa pirmo reizi atzina, ka Latvijā pastāv efektīvs nacionālais mehānisms sūdzībām par nesamērīgi ilgu civillietu izskatīšanu. Ņemot vērā valdības iesniegtos Latvijas tiesu prakses piemērus par Satversmes 92.panta piemērošanu, Tiesa secināja, ka kopš 2016.gadā Latvijā pastāv efektīvs kompensējošs mehānisms, kas ļauj personai saņemt atlīdzinājumu par nesamērīgi ieilgušu civilprocesu. Jāuzsver, ka Tiesas turpmākie secinājumi Latvijas lietās par civilprocesa ilgumu būs atkarīgi arī no Latvijas tiesu prakses tālākas attīstības un noturības, taču jāpieņem, ka izskatot sūdzības par pārāk ilgu civilprocesu, kurš turpinājies vai uzsākts pēc 2016.gada, Tiesa vērtēs, vai sūdzību iesniedzēji ir izmantojuši šo kompensējošo mehānismu. Ja mehānisms nebūs izmantots, tad, līdzīgi kā attiecībā uz citu nacionālo tiesību aizsardzības mehānismu izmantošanu, sūdzības iesniedzējam jāspēj izskaidrot, kādēļ šo mehānismu nevarēja vai nevajadzēja izmantot. Citiem vārdiem sakot, līdz ar Tiesas lēmumu lietā *Guravska pret Latviju* ir izveidojusies prezumpcija par kompensējoša mehānisma esamību, tādēļ pienākums atspēkot šo prezumpciju gulstas uz sūdzības iesniedzēju.
75. Visbeidzot, pat tad, ja sūdzība ietilpst Konvencijas tvērumā un pirms vēšanās Tiesā sūdzības iesniedzējs ir izmantojis visus nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus, Tiesa joprojām var sūdzību noraidīt, ja atbilstoši Konvencijas 35.panta 3.punkta (b) apakšpunktam tā atzīst, ka personai nodarītais kaitējums ir tik maznozīmīgs, ka tas nebūtu jāizskata starptautiskā tiesā. 2020.gadā pasludinātajā lēmumā lietā *Sergets pret Latviju*, kurā sūdzība bija iesniegta par Valsts policijas veikto iesniedzēja personiskā klēpjatora apskati, kas iesniedzēja ieskatā pārkāpa viņa Konvencijas 8.pantā garantētās tiesības uz korespondences neaizskaramību, Tiesa pirmo reizi Latvijas lietās sūdzību noraidīja, pamatojoties uz šo “maznozīmīguma” kritēriju. Atbilstoši Konvencijas 35.panta 3.punkta (b) apakšpunktam, sūdzība var tikt noraidīta, ja iesniedzējs nav cietis būtisku kaitējumu, “ja vien cilvēktiesību ievērošana /../ nerada nepieciešamību izskatīt sūdzību pēc būtības, un ievērojot, ka uz šī pamata nevar tikt noraidīta neviena lieta, kuru nav pienācīgi izvērtējusi nacionālā tiesa”. Jāuzsver, ka līdz ar Konvencijas 15.protokola spēkā stāšanās pēdējā prasība šī kritērija piemērošanā – ka strīds jābūt izskatītam nacionālajās tiesās – no Konvencijas teksta ir svītrots. Pievēršoties lietas *Sergets pret Latviju* faktiem, Tiesa konstatēja, ka iesniedzējs pats piedalījās klēpjatora apskatē un redzēja, ka policijas darbinieks pārbaudīja tikai klēpjatorā instalētās programmas, turklāt apskate nebija ilgāka par pusstundu, un iesniedzēja klēpjators netika izņemts. Tiesas ieskatā izpildās arī pārējie divi aspekti, proti, šajā lietā nebija tādu jaunu apstākļu, kuru gaismā Tiesai būtu jāskaidro Konvencijā noteiktie valsts pienākumi, īpaši ņemot vērā, ka Tiesa jau iepriekš ir izskatījusi vairākas Latvijas lietas ar sūdzībām par iespējamu nelikumīgu vai neatļautu kratīšanu, un nacionālās tiesas, izskatot administratīvā pārkāpuma lietu pret iesniedzēju, bija izvērtējušas arī viņa sūdzības par policijas darbinieku rīcības tiesiskumu, konstatējot, ka policijas darbinieki bija rīkojušies atbilstoši likuma “Par policiju” un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (turpmāk LAPK) normām. Šie apsvērumi bija pietiekami, lai Tiesa lemtu par sūdzības atzīšanu par nepieņemamu izskatīšanai pēc būtības, jo iesniedzējam nodarītais kaitējums bija maznozīmīgs.

Tiesības uz taisnīgu tiesu

76. Pievēršoties Latvijas lietām, kurās Tiesa ir pēc būtības vērtējusi iesniegtās sūdzības, visupirms jāmin lietas *Klopcovs pret Latviju* un *Šladzevskis pret Latviju*, kurās, tāpat kā lietā *Guravska pret Latviju*, Tiesa vērtēja procesa ilguma atbilstību Konvencijas 6.pantā garantētajām tiesībām uz taisnīgu tiesu. Lietā *Klopcovs pret Latviju* persona sūdzējās par vairāk nekā 7 gadus ilgu administratīvās lietas izskatīšanu, un Tiesa atzina, ka šī administratīvā lieta nebija sarežģīta, turklāt valsts iestādēm bija jāņem vērā fakts, ka iesniedzējs bija apcietināts un ka lēmumi viņa lietās bija jāpieņem bez liekas vilcināšanās, tādēļ kopējais procesa ilgums Tiesas ieskatā nebija uzskatāms par atbilstošu Konvencijas 6.pantam. Savukārt lietā *Šladzevskis pret Latviju* sūdzība bija iesniegta par to, ka prasība par laulības šķiršanu, kopmantas sadali un saskarsmes tiesību noteikšanu nacionālajās tiesās trīs līmeņos izskatīta gandrīz 8 gadus. Tiesas ieskatā tas bija nesamērīgi ilgi, īpaši ņemot vērā, ka apelācijas un kasācijas instancēs lietas izskatīšana tika uzsākta vairāk nekā gadu pēc lietas saņemšanas tiesā, lai gan lietās, kurās tiek lemts par bērnu aizgādību un saskarsmes tiesībām, no valsts tiek prasīta īpaša rūpība, lai pēc iespējas samazinātu nenoteiktības periodu.
77. Tāpat kā lietā *Guravska pret Latviju*, arī abās augšminētajās lietās valdība bija izvirzījusi argumentu, ka sūdzības nav pieņemamas izskatīšanai pēc būtības, jo iesniedzēji nebija vērsušies vispārējās jurisdikcijas tiesās un, atsaucoties uz Satversmes 92.pantu, lūguši piešķirt kompensāciju par nesamērīgi ilgu procesu, taču abās lietās Tiesa šo argumentu noraidīja. Lietā *Klopcovs pret Latviju* Tiesa norādīja, ka valdības iesniegtais Latvijas tiesu nolēmums, ko varētu uzskatīt par tiesu prakses piemēru, bija pasludināts 5 mēnešus pēc tam, kad bija pieņemts gadīgais nolēmums iesniedzēja lietā, tādēļ Tiesas ieskatā to nevar uzskatīt par apliecinājumu, ka iesniedzēja lietas izskatīšanas laikā Latvijā pastāvēja efektīvs kompensējošs mehānisms. Līdzīgu apsvērumu dēļ šo valdības argumentu Tiesa noraidīja arī lietā *Šladzevskis pret Latviju*. Taču ņemot vērā gan to, ka nolēmumus lietās *Klopcovs pret Latviju* un *Šladzevskis pret Latviju* Tiesa pieņēma pirms nolēmuma lietā *Guravska pret Latviju*, gan to, ka abos nolēmumos valdības argumenta noraidīšanā liela nozīme bija apsvērumam, ciktāl iesniegtie Latvijas tiesu prakses piemēri ir attiecināmi uz laiku, kad tika izskatīti lietās vērtētie procesi, ļoti nozīmīgi būs nākamie Tiesas nolēmumi Latvijas lietās par procesa ilgumu, jo īpaši jautājumā par kompensējošu mehānismu nesamērīgi ilgai administratīvo lietu izskatīšanai.
78. Tiesību uz taisnīgu tiesu aspekts vērtēts arī iepriekš jau minētajā lietā *Zirnīte pret Latviju*, kurā sūdzības iesniedzēja apgalvoja, ka ir pārkāptas viņas Konvencijas 6.panta 3.punkta (d) apakšpunktā garantētās tiesības noprotināt vai panākt liecinieku noprotināšanu, jo apelācijas instances tiesa, iztiesājot kriminālprocesu pret viņu, bija noraidījusi viņas lūgumu atkārtoti noprotināt liecinieku, kurš savu liecību bija sniedzis jau pirmās instances tiesā. Spriedumā Tiesa ir pieturējusies pie savas labi iedibinātās prakses, ka šajā Konvencijas normā paredzētās tiesības nav absolūtas un negarantē tiesājamajam iespēju izsaukt un tiesas sēdē noprotināt ikvienu liecinieku. Tiesas ieskatā procesuālais taisnīgums atkarīgs no tiesvedības kopumā, tādēļ lietai *Zirnīte pret Latviju* līdzīga satura sūdzību izlemšanā Tiesa ierasti vērtē 2 aspektus, proti, vai tiesājamā lūgumi noprotināt kādu konkrētu liecinieku ir pietiekami pamatoti, un ciktāl liecinieka nenoprotināšana ietekmējusi tiesvedību kopumā. Pievēršoties lietas *Zirnīte pret Latviju* faktiem, Tiesa atzina, ka aizstāvība nebija laikus iesniegusi lūgumu par liecinieka uzaicināšanu un nebija pietiekami skaidri norādījusi, kāpēc šī konkrētā liecinieka, kurš bija pienācīgi noprotināts pirmajā instancē, atkārtotā noprotināšana būtu svarīga un kā tieši tā varētu stiprināt aizstāvības pozīciju. Tāpat Tiesa secināja, ka šī liecinieka liecības nebija izšķirošais pierādījums, jo apelācijas instances notiesājošais spriedums bija balstīts uz citu liecinieku liecībām, bankas dokumentiem, kā arī pašas iesniedzējas liecībām. Citiem vārdiem sakot, konkrētā liecinieka nenoprotināšana

Tiesas ieskatā neapdraudēja procesa kopumā taisnīgumu un tādēļ nepārkāpa Konvencijas 6.pantu.

79. Pie līdzīgiem secinājumiem Tiesa nonāca arī lietā *Zelčs pret Latviju*. Šajā lietā sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka viņa tiesības noprotināt vai panākt liecinieku noprotināšanu ir pārkāptas, jo apelācijas instancē, kurā lieta tika izskatīta rakstveidā, viņš nevarēja atkārtoti izvaicāt policijas darbiniekus par administratīvā pārkāpuma protokolu sagatavošanas apstākļiem. Savā vērtējumā Tiesa uzsvēra, ka pirmajā instancē liecinieki tika noprotināti un iesniedzējs varēja tiem uzdot jautājumus tiesas sēdes laikā, savukārt apelācijas instancē iesniedzējam, kurš nebija lūdzis apelācijas instanci lietu izskatīt mutvārdos, bija visas iespējas izteikt savus argumentus, un tiesa bija izvērtējusi visu pierādījumu pieļaujamību un ticamību. Šo apsvērumu dēļ, tāpat kā lietā *Zirnīte pret Latviju*, Tiesa atzina, ka Konvencijas 6.pants nav pārkāpts, jo konkrēto liecinieku nenoprotināšana apelācijas instancē nav apdraudējusi procesa taisnīgu, skatot tiesvedību kopumā.

Tiesības uz personisko brīvību un drošību

80. Taču nozīmīgākais augšminētajā lietā *Zelčs pret Latviju* vērtētais jautājums ir saistīts ar Konvencijas 5.pantā garantētajām tiesībām uz personisko brīvību un drošību. Šajā lietā sūdzības iesniedzējs uzskatīja, ka viņa aizturēšana un ievietošana policijas automašīnā, lai veiktu alkohola testu un sagatavotu administratīvā pārkāpuma protokolus, bijusi likumam neatbilstoša viņa brīvības ierobežošana, un Tiesai, līdzīgi kā 2016.gadā izlemtajā lietā *Čamans un Timofejeva pret Latviju*,³⁹ visupirms bija jāatbild uz jautājumu, vai iesniedzējam noteikti ierobežojumi ir uzskatāmi par “brīvības atņemšanu” Konvencijas izpratnē. Atbildot uz valdības izvirzīto argumentu, ka iesniedzēja situācija un mazāk nekā divu stundu atrašanās policijas automašīnā būtu uzskatāma par pārvietošanās brīvības ierobežojumu, nevis par brīvības atņemšanu, Tiesa atgādināja, ka katra situācija ir vērtējama individuāli, ņemot vērā specifiskos lietas apstākļus, tajā skaitā ierobežojuma ilgumu, piemērošanas veidu, sekas, kas savukārt nozīmē, ka pat ļoti īsi laika brīži var būt “brīvības atņemšana” Konvencijas izpratnē. Kā izriet no sprieduma teksta, lietā *Zelčs pret Latviju* Tiesas vērtējumā izšķiroša nozīme bijusi faktam, ka no lietas materiāliem nekādi neizrietēja, ka iesniedzējs jebkurā brīdī būtu varējis izkāpt no policijas auto vai kā citādi ieblīst pret policijas lēmumu. Ņemot vērā šo “piespiedu elementu” ierobežojuma piemērošanā, Tiesa secināja, ka iesniedzējam bija atņemta brīvība Konvencijas izpratnē.
81. Jāuzsver, ka Tiesas secinājumi par ierobežojumu atbilstību jēdzienam “brīvības atņemšana” ir ļoti būtiski, jo tas nozīmē, ka faktiskajai brīvības atņemšanai jāatbilst kādam no Konvencijā izsmeļoši uzskaitītajiem gadījumiem. Citiem vārdiem sakot, ja personai ir atņemta brīvība, tad valsts rīcībai tiek izvirzītas daudz striktākas prasības, jo, kā vairākkārt ir uzsvērusi Tiesa, tiesībām uz brīvību un drošību ir svarīga loma demokrātiskas sabiedrības pastāvēšanā un šo tiesību ievērošana ir cieši saistīta arī ar tiesiskās noteiktības un likuma varas principu. Pievēršoties lietas *Zelčs pret Latviju* faktiem, Tiesa visupirms vērtēja, vai persona tika aizturēta saskaņā ar likumu un vai šī likuma normas ir pietiekami saprotamas, lai persona varētu saprātīgi paredzēt to piemērošanu. Vērtējumā Tiesa norādīja uz pretrunām Latvijas valsts iestāžu viedokļos, kuros kā aizturēšanas likumiskais pamats tika norādītas dažādas LAPK normas, proti, gan 252.panta pirmā daļa, kas pieļauj personas administratīvo aizturēšanu, lai sagatavotu administratīvā pārkāpuma protokolu, ja to nav iespējams izdarīt uz vietas, gan 254.panta pirmā daļa, kas uzskaita iestādes un amatpersonas, kuras ir tiesīgas aizturēt personu. Turklāt Tiesas ieskatā no šīm normām nepārprotami neizrietēja, ka personas aizturēšana policijas automašīnā

³⁹ *Čamans un Timofejeva pret Latviju*, iesniegums Nr.4290/12, 2016.gada 28.aprīļa spriedums.

būtu uzskatāma par “administratīvo aizturēšanu, lai sagatavotu administratīvā pārkāpuma protokolu, ja to nav iespējams izdarīt uz vietas”. Šie apsvērumi bija pietiekami, lai Tiesa secinātu, ka nacionālā likuma normas nebija pietiekami skaidras un tādēļ šajā lietā personas aizturēšana nav notikusi “saskaņā ar likumu” Konvencijas izpratnē, kas savukārt nozīmē, ka ir pieļauts Konvencijas 5.panta pārkāpums.

Tiesības uz īpašumu

82. 2020.gadā Tiesa pasludināja spriedumu lietā *Markus pret Latviju*, kurā pirmo reizi Latvijas lietās pēc būtības vērtēja Konvencijas 1.protokola 1.pantā garantēto tiesību uz īpašumu ievērošanu saistībā ar mantas konfiskācijas kā soda izpildi. Kā jau minēts iepriekš, līdzīga satura sūdzība bija iesniegta arī lietā *Zirnīte pret Latviju*, taču Tiesa atzina, ka šī sūdzība nav izskatāma pēc būtības (skatīt 73.rindkopu iepriekš).
83. Lietā *Markus pret Latviju* sūdzības iesniedzējs uzskatīja, ka konfiskācijas kā obligāta papildsoda piemērošana viņa tiesiskā ceļā iegūtajai mantai – 11 nekustamajiem īpašumiem – bija nesamērīga iejaukšanās viņa tiesībās uz īpašumu. Izskatot šo sūdzību pēc būtības, Tiesa atgādināja tās judikatūrā labi iedibinātos principus, ka valsts iejaukšanās personas tiesībās uz īpašumu atbilst Konvencijas prasībām, ja iejaukšanās ir notikusi saskaņā ar likumu, tai ir bijis leģitīms mērķis un tā ir bijusi samērīga. Piemērojot šos principus konkrētajā lietā un atsaucoties uz Satversmes tiesas 2011.gada 6.janvāra lēmumā lietā Nr.2010-31-01 izdarītajiem secinājumiem, kur Satversmes tiesa jau bija atzīmējusi, ka konfiskācijas soda piemērošanas un izpildes regulējumā ir saskatāmi būtiski trūkumi, Tiesa secināja, ka nav izpildīta jau pirmā prasība, jo uzskatīja, ka regulējumam, uz kura pamata iesniedzējam tika piemērota visas mantas konfiskācija kā obligāts papildsods, trūka skaidrības un paredzamības, tas nenodrošināja nepieciešamās procesuālās garantijas un aizsardzību pret patvaļu. Tiesa īpaši atzīmēja Satversmes tiesas secinājumu, ka pastāv neskaidrība un atšķirīga tiesu prakse attiecībā uz nacionālo tiesu pilnvarām noteikt konfiscējamās mantas apjomu, proti, praksē ir bijuši gadījumi, kad tiesas uzskatījušas, ka Krimināllikuma sevišķajā daļā paredzētā obligātā mantas konfiskācija liedz tām vērtēt šī soda samērīgumu, un nolēmušas konfiscēt visu mantu lietās, kurās šāda konfiskācija varētu tikt uzskatīta par nesamērīgu. Tāpat Tiesa kritizēja soda obligāto raksturu, norādot, ka obligātā mantas konfiskācija liedz personai iespēju izvirzīt savus argumentus un nedod izredzes uz veiksmīgu iznākumu. Visu šo apsvērumu gaismā Tiesa nolēma, ka ir pieļauts Konvencijas 1.protokola 1.panta pārkāpums.
84. Jāuzsver, ka lietā *Markus pret Latviju* Tiesa vērtēja šīs lietas notikumu laikā spēkā esošo regulējumu, kas pēc tam ir ticis grozīts. Tāpat jānorāda, ka pēc Tiesas nolēmuma pasludināšanas tiesvedība nacionālajā līmenī daļā par soda noteikšanu ir atjaunota sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Konkurējošo tiesību līdzsvarošana

85. 2020.gadā ir pasludināti 2 nozīmīgi Tiesas nolēmumi lietās par tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību līdzsvarošanu ar citu personu tiesībām uz izteiksmes brīvību. Gan lietā *Rodina pret Latviju*, gan lietā *Dupate pret Latviju* Tiesa sūdzību iesniedzējas uzskatīja, ka publikācijas presē un sižeti televīzijas raidījumos, kuros atspoguļoti sensitīvi ar viņu ģimenes dzīvi saistīti jautājumi, nesamērīgi iejaucās viņu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, savukārt Latvijas tiesas nebija nodrošinājušas šo tiesību aizsardzību. Abās lietās Tiesa atgādināja par principiem, kurus tā noformulējusi savā judikatūrā un kuri jāņem vērā arī nacionālā līmenī, līdzsvarojot konkurējošās tiesības. Proti, jāņem vērā publikācijas ieguldījums sabiedrībai

nozīmīgā diskusijā; personas publiskā atpazīstamība; publikācijas tēma; publikācijā minētās personas iepriekšējās darbības; pausto ziņu saturs, forma un sekas; apstākļi, kādos fotogrāfijas tika uzņemtas. Piemērojot šos kritērijus izskatāmajās lietās, abās lietās Tiesa šaubījās, vai informācija par ģimenes strīdu (lieta *Rodina pret Latviju*) un informācija par bērna piedzimšanu un atgriešanos mājās no slimnīcas (lieta *Dupate pret Latviju*) sniegtu ieguldījumu diskusijā par kādu visai sabiedrībai svarīgu jautājumu. Tāpat Tiesa apšaubīja, vai abās lietās nacionālā līmenī ir pienācīgi vērtēts, vai žurnālistu rīcība bija saderīga ar pienākumiem un atbildību, kas saistīta ar vārda brīvības izmantošanu. Ņemot vērā šos apsvērumus, Tiesa abās lietās atzina, ka valsts nav izpildījusi savu pozitīvo pienākumu un tādēļ pieļāvusi Konvencijas 8.panta pārkāpumus.

86. Tādējādi spriedumos lietās *Rodina pret Latviju* un *Dupate pret Latviju* Tiesa vēlreiz atgādina, cik lietu nozīmi tā piešķir lietas faktu rūpīgam izvērtējumam nacionālā līmenī. Kā Tiesa vairākkārt uzsvērusi, konkurējošu tiesību līdzsvarošanā valstij nav pienākuma sasniegt kādu konkrētu rezultātu; tā vietā valstij ir pienākums nodrošināt kvalitatīvu procesu, kurā vispusīgi tiek izvērtēti visi fakti, ņemot vērā Tiesas judikatūrā noformulētos principus.

Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību

87. Ja iepriekšējās lietās vērtēta divu konkurējošu tiesību – tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un tiesību uz izteiksmes brīvību – līdzsvarošana un valsts pozitīvo pienākumu rīkoties, lai nepieļautu personu tiesību pārkāpumus, ievērošana, tad lietās *Vinks un Ribicka pret Latviju* un *Močuļskis pret Latviju* Tiesa vērtēja, vai ir izpildīts valsts negatīvais pienākums jeb pienākums atturēties no rīcības, kas nesamērīgi iejauktos personas tiesībās uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. Abās lietās sūdzības tika iesniegtas par kratīšanas atbilstību Konvencijas 8.panta prasībām, un abās lietās Tiesa galveno uzmanību pievērsa kratīšanas norisei. Lietā *Vinks un Ribicka pret Latviju* sūdzības iesniedzēji apgalvoja, ka Valsts policijas speciālo uzdevumu vienības “Omega” iesaistīšana kratīšanā bija nesamērīga, ņemot vērā, ka tika izmeklēti noziedzīgi norādījumi par izvairīšanos no nodokļiem un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija. Savukārt lietā *Močuļskis pret Latviju* iesniedzējs uzskatīja, ka Konvencijas pārkāpumu veidoja kratīšana iesniedzēja – zvērināta advokāta dzīvesvietā un viņam piederoša datora, kurā bija informācija par viņa klientiem, izņemšana.
88. Jāuzsver, ka abās lietās Tiesa vērtēja arī kratīšanas likumisko pamatu un lēmumu par kratīšanas izdarīšanu tvērumu, abās lietās atzīstot, ka šajos aspektos Konvencijas pārkāpumi nav saskatāmi. Īpaši jāuzsver Tiesas atziņas lietā *Močuļskis pret Latviju*, jo Tiesa secināja, ka izmeklēšanas tiesnesis savā lēmumā bija ļoti rūpīgi izsvēris pamatoto aizdomu esamību pret iesniedzēju, kā arī uzskaitījis krimināllietā esošos materiālus, kas norādīja uz iesniedzēju kā iespējamo noziedzīgā nodarījuma izdarītāju. Tiesa arī piekrita, ka kratīšanas lēmuma tvērums bija ļoti precīzs un skaidrs, tādējādi maksimāli samazinot patvaļas iespēju. Proti, Tiesas ieskatā kratīšanas lēmumā bija pienācīgi izvērtēta un atspoguļota nepieciešamība veikt kratīšanu zvērināta advokāta dzīvesvietā. Savukārt lietā *Vinks un Ribicka pret Latviju* Tiesa, atzīstot kratīšanas lēmuma tvērumu par samērīgu, ņēma vērā arī to, ka EP noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas ekspertu komiteja “Moneyval” bija norādījusi uz risku, ka Latvija tiek izmantota noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai.
89. Taču gan lietā *Vinks un Ribicka pret Latviju*, gan lietā *Močuļskis pret Latviju* Tiesa saskatīja trūkumus kratīšanas norisē un sūdzību iesniedzējiem sniegtajās procesuālajās garantijās, kas Tiesas ieskatā radīja Konvencijas 8.panta pārkāpumu. Lietā *Vinks un Ribicka pret Latviju* Tiesa norādīja, ka tikai ļoti būtiski apsvērumi varētu attaisnot pretterorisma vienības iesaisti kratīšanā, kas norisinās agrā rītā, slepeni iekļūstot slēgtā privātīpašuma teritorijā un izsītot logus, lai iekļūtu

dzīvojamā mājā, kur atradās arī nepilngadīgs bērns. Tiesa uzsvēra, ka šādas metodes rada ļoti augstus riskus dienesta pilnvaru pārsniegšanai un valstīm ir jānodrošina atbilstoši procesuālās aizsardzības mehānismi, lai šos riskus pēc iespējas samazinātu. Tiesa atgādināja, ka valstīm noziedzības apkarošanas jomā nav liegts atsevišķos gadījumos kratīšanā iesaistīt policijas speciālo uzdevumu vienības, taču, ņemot vērā šādas iejaukšanās smagumu un nopietnību, valstīm ir jāparedz atbilstoši procesuālās aizsardzības mehānismi, lai izslēgtu patvaļas risku. Izvērtējot to, kā valsts iestādes bija izskatījušas iesniedzēju sūdzības par speciālo uzdevumu vienības iesaisti, Tiesa secināja, ka iesniedzējiem nebija pieejami pienācīgi procesuālās aizsardzības mehānismi, tādēļ iejaukšanās viņu tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību nebija samērīga un pārkāpj Konvencijas 8.panta prasības.

90. Savukārt lietā *Močuļskis pret Latviju* Tiesa īpašu uzmanību veltīja jautājumam par to, vai iesniedzējam tika sniegtas procesuālās garantijas, kas kratīšanas laikā spētu nodrošināt advokāta-klienta saziņas noslēpuma aizsardzību. Šajā sakarā Tiesa atzīmēja, ka kopā ar iesniedzējam piederošo planšetdatoru tika izņemta visa uz tā esošā informācija, ne tikai specifiskie dati par izmeklējamo noziedzīgo nodarījumu. Tāpat Tiesa norādīja, ka Latvijā netiek izmantota citās valstīs iedibinātā prakse, ka šādās izmeklēšanas darbībās piedalās neatkarīgie novērotāji, kuriem neatkarīgi no izmeklētājiem ir tiesības identificēt materiālus, uz kuriem ir attiecināms advokāta-klienta profesionālais noslēpums un kuriem nav pierādījuma raksturs izmeklējamajā kriminālprocesā. Ņemot vērā šos apsvērumus, Tiesa secināja, ka iesniedzējam nebija pieejami procesuālās aizsardzības mehānismi, kas nodrošinātu advokāta-klienta korespondences un citas privilēģētās informācijas aizsardzību, un tādēļ nolēma, ka iejaukšanās iesniedzēja tiesībās uz privātās dzīves un korespondences neaizskaramību nebija samērīga un pārkāpa Konvencijas 8.pantu.

--- teksta beigas ---